

Torsdagen den 13 mars

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Kommunalt bostadstillägg för folkpensionärer

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 5 med anledning av motioner om kommunalt bostadstillägg för folkpensionärer.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:257 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till höjning av de inkomstgränser vid vilka de kommunala bostadstilläggen började avtrappas,

1975:339 av fru Nilsson i Sunne m. fl. (s),

1975:462 av herr Gillström (s),

1975:755 av herrar Hörberg (fp) och Molin (fp), såvitt nu var i fråga, samt

1975:1809 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag rörande ett grundbidrag till pensionärernas bostadstillägg.

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning av inkomstprövningsgränserna att riksdagen skulle avslå motionen 1975:257,

2. beträffande översyn av reglerna för utgivande av bostadstillägg att riksdagen skulle avslå motionen 1975:755 i vad den behandlades i detta betänkande,

3. beträffande åtgärder för att minska skillnaderna mellan kommunerna vid utgivandet av bostadstillägg att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:339 och 1975:462,

4. beträffande grundbidrag till kommunerna att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1809.

Reservationer och särskilt yttrande hade avgivits

beträffande höjning av inkomstprövningsgränserna

1. reservation av herr Hylander (fp) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:257 hos regeringen begärde förslag till höjning av de inkomstgränser vid vilka de kommunala bostadstilläggen började avtrappas,

Torsdagen den
13 mars 1975

*Kommunalt
bostadstillägg för
folkpensionärer*

Torsdagen den
13 mars 1975

*Kommunalt
bostadstillägg för
folkpensionärer*

beträffande grundbidrag till kommunerna

2. reservation av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1809 hos regeringen begärde förslag rörande ett grundbidrag till pensionärernas bostadstillägg,

3. särskilt yttrande av herr Hyltander (fp).

Herr JONSSON i Mora (fp):

Fru talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 5 behandlar ett antal motioner som berör frågor om de kommunala bostadstilläggen för pensionärer. Jag vill helt kort säga något om motionen 257 som jag och några medmotionärer väckt. Det är en motion som särskilt tar upp frågan om gällande bestämmelser när det gäller gränserna för inkomstprövade pensionsförmåner och när dessa förmåner börjar avtrappas. Denna prövning påverkar ju de kommunala bostadstilläggens storlek.

Bostadstilläggen är av stor betydelse för folkpensionärerna, och samtliga kommuner ger nu sådana bidrag till pensionärernas boendekostnader. Tilläggens storlek varierar i de olika kommunerna även om en viss utjämning på senare år kunnat konstateras. Men detta hänger även samman med de resurser kommunen kan ha. De pensionärer som har enbart folkpension får helt bostadstillägg enligt de grunder kommunen har fastställt. För den som har en sidoinkomst i form av eget arbete, mindre ATP eller annan inkomst sker ingen reduktion så länge inte inkomsten överstiger de inkomstgränser som riksdagen fastställt. En ensamstående pensionär får ha 2 000 kr. och äkta makar tillsammans 3 000 kr. i sidoinkomst utan att mista någon del av bostadstillägget. Men kommer man över dessa gränser börjar en reduktion som motsvarar en tredjedel av det överstigande inkomstbeloppet. Ökar inkomsterna kommer bostadstillägget kanske så småningom att helt försvinna.

Dessa inkomstbelopp fastställdes 1969 och har sedan dess inte varit föremål för någon uppräknings. Man skall uppmärksamma att sedan den tidpunkten har en väsentlig kostnadsökning ägt rum både när det gäller levnads- och bostadskostnader. Detta återspeglas inte minst genom den höjning av basbeloppet, på vilket folkpensionerna beräknas, som har skett. I juli 1969 var basbeloppet 5 800 kr. och i mars 1975 9 000 kr. Man kan även påpeka att en pensionär som har en sidoinkomst genom eget arbete nu har lättare än under 1969 att komma upp i dessa inkomstbelopp. En pensionär kan då fråga sig om det över huvud taget lönar sig att arbeta när det leder till en sådan avtrappning av pensionsförmånerna. En annan faktor som också kan påverka inkomstberäkningen är den höjning av taxeringsvärderna som nu skett och som för folkpensionärer med bostad i form av egen fastighet direkt kan leda till en sänkning av bostadstillägget utan att pensionärens inkomster reellt ökat.

Frågan om justering av inkomstgränserna har varit föremål för motioner i flera tidigare riksdagar utan att någonting hittills har skett. I

årets motion, nr 257, återkommer yrkandet om översyn och där begärs förslag på en uppräknig av de prövningsfria inkomstbeloppen. Motionärerna menar att det är betydelsefullt att återställa det realvärde som vi hade 1969.

Utskottet har emellertid inte heller i år gjort något annat än avstyrkt motionen. Visserligen har, som utskottet också påpekar, genom beslut av förra årets riksdag vissa förbättringar åstadkommits, förbättringar som något mildrat effekterna av inkomstprövningen. Men kvar står att ingen ändring av inkomstbeloppens storlek skett sedan de fastställdes 1969.

Yrkandet i motionen 257 har följts upp i en reservation till utskottets betänkande av herr Hyltander. I den reservationen begärs förslag från regeringen om höjning av de inkomstgränser vid vilka de kommunala bostadstilläggen börjar avtrappas. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Låt mig sedan bara tillägga att en ändring av bestämmelserna för inkomstprövning kan leda till ökade kostnader för kommunerna. I motionen 257 framhålles därför också att det finns skäl till att staten tar över en del av kostnaderna för att kompensera kommunerna och för att eliminera en del av de skillnader som nu finns mellan bostadstilläggens storlek i de olika kommunerna.

I det särskilda yttrandet till utskottets betänkande av herr Hyltander påpekas att frågan om kommunernas ekonomi och spørsmålet om mer generella statsbidrag till kommunerna är föremål för översyn inom den kommunalekonomiska utredningen. Det kan då vara anledning att avvakta de förslag som kan komma fram från den utredningen i den här frågan.

Fru talman! Med det anförda ber jag än en gång att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr RINGABY (m):

Fru talman! Att ingen från moderata samlingspartiet anslutit sig till reservationen 1 beror inte på bristande intresse för den här frågan, utan det beror på att så sent som i fjol förbättrades på direkt beställning av 1972 års skattekommitté margineffekterna för pensionärer som får kommunala bostadstillägg. Vi har från moderat håll under flera år hävdad att avtrappningen på bostadstillägget bara skulle ske med en tredjedel och inte med hälften av den inkomst som överstiger 2 000 kr. för en ensam pensionär, och det fick vi faktiskt igenom i fjol.

Det är klart att vi hade kunnat biträda reservationen 1, men vi tror inte att man löser problemen genom att räkna upp de här beloppen; man lägger bara exakt samma problem på en högre nivå. Skall man göra något bör man kanske åstadkomma en ännu långsammare avtrappning för att få en mildare margineffekt.

Nu funderar i alla fall 1972 års skattekommitté på detta problem. Det står direkt i kommitténs direktiv, och det har vi nöjt oss med.

Däremot finns det ett annat problem, och det är de nya taxerings-

*Kommunalt
bostadstillägg för
folkpensionärer*

värdena på fastigheter som vi nu fått besked om litet till mans. Herr Jonsson i Mora var också inne på detta. Men den frågan var aldrig uppe i utskottet, och därför kunde det inte göras någon reservation på den punkten. Jag vill ändå passa på tillfället att varna litet för effekten av dessa höjda taxeringsvärden, som kan bli rätt besvärande för pensionärer med egna hem.

Det är ju så att en pensionär får ha en förmögenhet på 50 000 kr. och ett pensionärspar en förmögenhet på 80 000 kr. utan att drabbas speciellt. Många pensionärer äger ett eget hem som kanske är taxerat för 50 000 kr. Ofta har de inte några skulder på sina små villor. De har betalat på villan under många år och är i allmänhet rädda för att ta en inteckning på huset. Därför sitter de med mycket små skulder på villan. Man kan då fråga sig vad som händer en pensionär med en egen villa som är taxerad till 50 000 kr. Gränsen går där. Säg att det blir en upptaxering på den här villan med 30 %. Den går alltså upp i pris till 65 000 kr. Då drabbas sådan pensionär med kommunalt bostadstillägg tvåfaldigt. Först får han ta upp 2 % av taxeringsvärdet – som vi alla får göra som har egnahem. Det gör 300 kr., som han får ta upp som ökad inkomst. Sedan får han ta upp 10 % av taxeringsvärdet över 50 000 kr., alltså på 15 000 kr., dvs. 1 500 kr. Det är visserligen en fiktiv inkomst på grund av penningvärdeförsämringen, men den får alltså denne pensionär ta upp som reell inkomst. Det blir sålunda på papperet en sammanlagd inkomst för pensionären på 1 800 kr. Och det gör att hans kommunala bostadstillägg reduceras med en tredjedel. Han mister alltså 600 kr. av sitt kommunala bostadstillägg bara för att villan har blivit upptaxerad.

Är sedan pensionären skattskyldig så får han betala skatt på denna fiktiva inkomst också. En skattskyldig pensionär drabbas därför trefaldigt av taxeringshöjningarna.

Jag har velat säga detta därför att herr Bohman har interPELLERAT finansministern i dessa frågor och begärt ändring av gränserna. En sådan ändring tycker jag är särskilt angelägen just när det gäller pensionärerna, därför att de nya taxeringsvärdena gäller beskattningsmässigt fr. o. m. 1975. De skall sålunda tas upp i deklarationen 1976, som avser 1975 års inkomster. De nya taxeringsvärdena kommer alltså att gälla för 1975. Jag är visserligen inte bergfast övertygad om att det förhåller sig så, men det bör enligt min mening tydas på det sättet. En person som blir pensionär i år och skall ansöka om kommunalt bostadstillägg får därför ta upp det nya taxeringsvärde som gäller i år. Därför brådskar det litet med en ändring, och jag tycker att finansministern borde se över gränserna. Man måste räkna upp beloppen 50 000 och 80 000 för pensionärerna, så att de inte drabbas av försämrade kommunala bostadstillägg bara på grund av inflationen – förutom att de får skatta för det, om de har skattepliktig inkomst.

Det var bara denna lilla anmärkning jag ville göra till utskottets betänkande. Jag har ansett det vara nödvändigt att man gör en justering

av dessa gränser, så att vi inte får dessa effekter.

Fru talman! I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 5.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Fru talman! Kommunernas ekonomi och den kommunala utdebiteringen tillhör de problem som alltmer tränger fram i skattedebatten. Detta är ganska naturligt med tanke på att kommunalskatten för de flesta inkomstagare är den tyngsta av de direkta skatterna. Särskilt känbar är kommunalskatten för låg- och medelinkomstagare.

Kommunalskatten har stigit kraftigt. För 1975 höjdes skatten i mer än hälften av landets kommuner och landsting. Den genomsnittliga utdebiteringen överstiger nu 25 kr. I många kommuner är utdebiteringen betydligt högre.

Försöken att under några år hålla tillbaka skattehöjningarna genom överenskommelser mellan staten och kommunförbunden löste inte de bakomliggande problemen utan medförde i stället försämrade service och ett uppdämt reformbehov. Effekten av de nya initiativen till skattestopp torde bli likartad. Det är en rad företeelser som orsakat höjda kommunalskatter. Åtskilliga uppgifter och utgifter har lagts på kommuner och landsting. Statsbidragen är otillräckliga och urholkas av inflationen. Avräkningsförfarandet i fråga om erlagda kommunalskatter har en ogynnsam effekt för kommunerna. Vidtagna åtgärder på det statliga området, bl. a. skatteomläggningarna, har direkt ökat utgifterna för kommuner och landsting.

Men det är självfallet inte bara kommunernas ekonomi som har föranlett den vpk-motion som jag nu talar för. Det är också i pensionärernas intresse att de skall kunna få bättre bostadstillägg. Det råder också ganska stor skillnad mellan olika kommuner i landet. En del kommuner är frikostigare än andra, eller om man vill vända på det och säga att en del är snålare än andra. Pensionärerna drabbas olika beroende på var de råkar bo. Man skulle med ett statsbidrag i botten till bostadsbidrag för pensionärer kunna åstadkomma större likhet mellan olika kommuner.

Det är alltså två skäl till vpk-reservationen. Det ena är, som jag redogjort för, kommunernas ekonomi, och det andra är pensionärernas förmåner.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till reservationen 2 som är fogad till utskottets betänkande.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Fru talman! I utskottsbetänkandet har en utförlig redovisning lämnats dels över de olika åtgärder som vidtagits för att förbättra folkpensionärernas ekonomiska villkor, dels om den kraftiga satsning som kommunerna vidtagit för att bygga ut stödet till pensionärernas bostadskostnader. Även om numera en del kommuner betalar hela bostadskostnaden och andra en stor del därav, förekommer ändå som vi här har hört rätt

Nr 37

Torsdagen den
13 mars 1975

*Kommunalt
bostadstillägg för
folkpensionärer*

Torsdagen den
13 mars 1975

*Kommunalt
bostadstillägg för
folkpensionärer*

så stora variationer beloppsmässigt mellan olika kommuner. Detta framgår av den undersökning som företagits av Kommunförbundet i samråd med riks försäkringsverket. Det är givetvis inte tillfredsställande med de skillnader som föreligger mellan de olika kommunerna. En markant utjämning av bostadstilläggen har dock skett under senare år, inte minst beroende på kommunsammanläggningarna och de ökade skatteutjämningsbidragen från staten.

De olika problem som tas upp i motionerna är föremål för uppmärksamhet i skilda sammanhang. Vi har skatteutredningen som kommer att ta upp marginaleffekterna av pensionärernas sidoinkomster. Det är sådana problem som bl. a. herr Jonsson i Mora nämnde. Vi har bostadsfinansieringsutredningen och boendeutredningen, som utreder frågan om en eventuell samordning av statskommunala och kommunala bostadstillägg. Slutligen har vi också kommunalekonomiska utredningen, i vars uppdrag ingår att undersöka kommunernas ekonomiska situation och pröva för- och nackdelar med en övergång till mera generella former för statsbidragsgivningen till kommunerna. Denna utredning kommer också att uppmärksamma finansieringen av bostadstilläggen.

Fru talman! Det kan också tilläggas att riksdagen så sent som förra året beslöt om mildare regler för avtrappningen av bostadstilläggen. Avdragsfaktorn sänktes från 50 till 33 1/3 %. I samband med detta beslut hade vi en lång debatt i kammaren, och jag kan därför nöja mig med det anförda och yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i det nu föreliggande betänkandet. Herr Jonsson i Mora får väl lugna sig litet så att vi får se effekterna av den sänkning av avdragsfaktorn som vi faktiskt beslutade förra året.

Med pågående utredningar finns det ingen anledning att bifalla vare sig folkpartireservationen eller reservationen från vpk. Jag kan väl ändå hålla med herr Olsson i Stockholm om att det vore bra för kommunerna att få de pengar han föreslår i sin reservation. Förslaget har den nackdelen att det inte finns någon som helst garanti för att kommunerna skulle begagna dessa pengar till att förbättra bostadstillägget för folkpensionärerna. Det kan ju tänkas att en del av kommunerna skulle stoppa dessa medel i budgeten utan att därmed förbättra tilläggen för pensionärerna. Som herr Olsson i Stockholm själv antydde är det inte alltid bara beroende på kommunernas ekonomi, utan också på den vilja som finns hos kommunerna att verkligen förbättra bidragen för pensionärerna.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 5.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Fru talman! Herr Ringaby tog också upp frågan om de höjda taxeringsvärdenas inverkan på pensionärernas boendekostnad. Det han påpekade är alldeles riktigt. Jag vill erinra om att jag redan i höstas framställde en interpellation till socialministern om vilka åtgärder han tänkte vidta för att rätta till det missförhållande som skulle uppstå till följd av en

höjning av taxeringsvärdena. Han kunde den gången inte lämna klart besked, men avsåg att återkomma så snart taxeringsvärdena var kända. Därför får vi hoppas att det kommer något förslag.

Sedan sade herr Ringaby att man inte löser problemen genom att höja inkomstprövningsgränserna utan att man bör se problemet i ett annat sammanhang också. Ja, men man löser ändå en stor del av dessa problem om man flyttar upp gränsen där avtrappningen skall börja beträffande de bostadstillägg och andra inkomstprövade förmåner som en pensionär kan ha. På den punkten vill jag stryka under vad vi har sagt i motionen att man på detta sätt ändå i väsentlig grad kan komma till rätta med dessa problem.

Det är vidare riktigt, som herr Karlsson i Ronneby påpekade, att det är många utredningar på gång som sysslar med dessa frågor. Vi är väl medvetna om detta. Jag vill också påpeka att det finns all anledning att titta på frågan om samordning av de statskommunala och kommunala bostadstilläggen. Där finns vissa olikheter som ter sig orättvisa för pensionärerna.

Jag ber alltså att än en gång få yrka bifall till reservationen 1. Den innebär ett steg i riktning mot att komma till rätta med de problem vi har påpekat i motionen 257.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hylander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonsson i Mora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hylander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonsson i Mora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 250
Nej - 24
Avstår - 2

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 2 Samordning mellan pensionssystem, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 6 med anledning av motioner om samordningen mellan offentlig tjänstemans tjänstepension och pensionsförmåner enligt den allmänna försäkringen m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:755 av herrar Hörberg (fp) och Molin (fp), vari, såvitt nu var i fråga (punkten I), hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag syftande till att standardhöjning av folkpensionen i sin helhet skulle komma alla folkpensionärer till godo samt

1975:1223 av herr Ringaby m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde dess medverkan till på lämpligt sätt utförd

1. prövning av om de statsanställdas möjlighet att erhålla pension från ATP på sidoinkomster överensstämde med intentionerna i lagen om allmän försäkring,

2. inventering av gamla, uppskjutna pensioner och livräntor, syftande till att uppräknas och/eller värdesäkra dessa,

3. översyn i övrigt av samordningsbestämmelserna för statstjänstemännens pensionsfrågor i syfte att förenkla dem och skapa större rättvisa,

4. parallell översyn av samordningsbestämmelserna för kommunaltjänstemännens pensionsfrågor, likaledes i förenklings- och rättvisesyfte.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1975:755 i vad den behandlades i detta betänkande,
2. motionen 1975:1223.

Reservation hade avgivits av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa

a. att riksdagen med anledning av motionerna 1975:1223 och 1975:755, sistnämnda motion i vad den behandlades i detta betänkande, hos regeringen begärde att pensionsålderskommittén fick i uppdrag att pröva frågan om statsanställdas möjlighet att erhålla pension från ATP på sidoinkomster,

b. att riksdagen med anledning av motionen 1975:1223 hos regeringen begärde att pensionsålderskommittén fick i uppdrag att pröva frågan om möjligheten att uppräknas och värdesäkra även äldre livräntor.

Herr RINGABY (m):

Fru talman! Det här är en gammal bekant fråga för riksdagen. Den är ganska komplicerad men mycket angelägen för statens många pensionärer.

Samordningsbestämmelserna, som statspensionärerna har varit utsatta för under väldigt många år, har fått mycket besvärliga effekter för alla statens pensionärer och även för kommunala tjänstemän när de blivit pensionerade. Systemet har nämligen fungerat på det sättet att statspensionen har varit en kompletteringspension till det sociala försäkrings-systemet. Vid samordningen räknas alla pensioner bort från statspensionen. Statspensionären får bara det som ligger ovanför socialförsäkringen. Har han haft en sidoinkomst och det har betalats ATP-avgifter för den inkomsten har ATP-pensionen också räknats av från statspensionen. Statspensionären har på det sättet aldrig fått någon ATP. Det märkliga är att om en människa tjänat in ATP-poäng innan han blev statspensionär, så samordnas inte ATP med statspensionen, utan då får pensionären ATP ovanpå sin statspension, och det är naturligtvis riktigt. Men tjänar han in ATP-poäng under tiden han är statspensionär, t. ex. genom att vara biografvaktmästare på kvällen, fastighetsskötare eller genom att ha ett avlönat fackföreningsuppdrag, blir han utsatt för samordningen, och då går han miste om sin ATP, trots att det betalats ATP-avgifter och trots att man på försäkringskassan har registrerat ATP-poäng för den här mannen. Det är alltså hans pension, men den faller ändå bort på grund av dessa samordningsbestämmelser.

Det här förhållandet har vi från moderat håll påtalat under åtskilliga år. Nu har frågan fallit framåt; avtalsverket har uppmärksammat den, och man har satt i gång med undersökning av samordningsbestämmelserna. Avsikten är att man skall försöka göra en nettopension i stället för en bruttopension. Avsikten är också att statspensionen skall göras värdebeständig, dvs. knyta an till basbeloppet, något som hittills inte varit fallet.

Det har alltså skett någonting på den här fronten sedan vi för tre fyra år sedan började kämpa för saken. Det är klart att man som motionär vill ta åt sig litet av äran av att det hänt någonting. Vi får väl se vad som kommer fram av denna undersökning.

Vad man däremot inte kommer att ta upp i avtalsverket är frågan om gamla livräntor, s. k. uppskjutna pensioner. Det är också anledningen till att jag fogat en reservation till utskottsbetänkandet. Dessa livräntor ligger nämligen kvar på den nivå på vilken de en gång sattes. Det finns livräntor på 300 kr. i månaden som fastställdes 1957. Jag känner ett sådant fall, en kvinna som lever under mycket små omständigheter. 300 kr. i månaden år 1957 var en ganska bra pension, men i dag är det inte mycket pengar. Först fr. o. m. år 1974 är dessa livräntor värdesäkrade. Men det finns alltså ett antal gamla livräntor som ligger kvar på låga belopp. Jag tycker att även dessa bör räknas upp.

Det här ärendet har varit uppe tidigare. På hösten 1974 fick riksdagens

Nr 37

Torsdagen den
13 mars 1975

*Samordning mellan
pensionssystem,
m. m.*

upplysningstjänst en fråga om detta. Den gången gällde det folkskollärarna, som begärde ett yttrande över dessa problem. Jag fick ett svar från finansdepartementet där det sades att om man skulle ändra på de gamla livräntorna så måste man – och det är självklart – göra det över hela fältet. Men då blir det en politisk fråga, svarade finansdepartementet, och då måste riksdagen fatta beslut. Att jag nu agerar härifrån talarstolen, fru talman, beror på att jag vill att riksdagen skall fatta ett beslut om att dessa gamla livräntor skall räknas upp.

Fru talman! Jag fick i går under finansdebatten ett oväntat stöd när det gäller dessa statspensionärer av folkpartiledaren Gunnar Helén, som tog upp deras problem i sitt anförande. Jag citerar några rader ur snabbprotokollet från i går: "När pensionerade stats- och kommunaltjänstemän får högre folkpension eller ATP blir deras glädje av den höjningen liten genom att tjänstepensionen i gengäld minskas. Statspensionärerna släpar också efter i standardutvecklingen. Skillnaden i pension är stor beroende på när pensioneringen har skett. Det är en grupp människor som i de flesta fall gjort en utomordentligt fin insats för vårt gemensamma svenska samhälle och dess statsadministration men som i detta avseende behandlas illa. Jag skulle gärna vilja veta om inte finansministern innan han någon gång i framtiden drar sig tillbaka är beredd att göra någonting för statens gamla trotjänare."

Så yttrade sig alltså folkpartiledaren Gunnar Helén i debatten i går.

Nu föreligger en reservation från moderata samlingspartiet i just den frågan. Jag hoppas naturligtvis att folkpartiets ledamöter kommer att stödja denna reservation vid den votering som följer.

Jag poängterar att frågan har fallit framåt. Men hela detta ärende är inte föremål för utredning inom avtalsverket utan bara en del. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till den reservation som finns fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr Fridolfsson (m).

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Fru talman! Som herr Ringaby sade är det en gammal fråga som vi nu debatterar för tredje eller fjärde gången i denna kammare.

Bestämmelser om de statsanställdas pensioner finns i statens allmänna tjänstepensionsreglemente, SPR, med följdförfattningar. Vissa bestämmelser i reglementet har med verkan fr. o. m. den 10 december 1974 givits avtalskaraktär, alltså en fastare förankring när det gäller förhandlingarna mellan personalorganisationerna och statens avtalsverk än tidigare har varit fallet.

De statliga pensionsförmånerna är samordnade enligt den s. k. bruttometoden med förmånerna från den allmänna pensioneringen, dvs. folk- och tilläggs-pensioneringen i lagen om allmän försäkring. Bruttosamordningen innebär att den enskilde är berättigad till minst de förmåner som skall utgå enligt pensionsreglementet.

Den statliga pensionen utgår i slutlöneklassen i den lönegrad där tjänstemannen är placerad under förutsättning att han har varit placerad i lönegraden i minst fem år. Dessutom är han garanterad 65 % av denna lön. För ATP vet alla att den ordningen gäller att tjänstemannen är garanterad 60 % av lönen under de 15 bästa åren. Det är här problemen uppstår, herr Ringaby, när det gäller samordningen mellan dessa båda system.

Om ATP-pensionen skulle vara förmånligare för en pensionstagare utgår denna, men om tjänstepensionen är förmånligare utgår den. Man kan inte få båda. Det finns även andra samordningsbestämmelser. I vissa lägen är inte hela lönen för en statstjänsteman pensionsgrundande. Bl. a. från lönegraden F 26 och uppåt räknas inte hela lönen såsom pensionsgrundande utan endast en del av densamma.

Herr Ringaby påstår att man kan betala in avgift för den som har ett extra jobb vid sidan av sin statstjänst. Det är riktigt, men av den reservation som herr Ringaby har skrivit kan man få den uppfattningen att vederbörande skulle kunna välja själv, göra ett undantag från ATP och få de pengarna direkt i lönen. Så går det inte att göra. Arbetsgivaren betalar in avgiften till försäkringskassan, och vederbörande tjänsteman får sedan sitt pensionsunderlag. När det gäller den fria företagaren, alltså en statstjänsteman som vid sidan av har ett företag, kan däremot ett undantag göras så att han slipper betala ATP-avgiften.

Herr Ringaby säger att frågan har fallit framåt med hänsyn till att avtalsverket och personalorganisationerna har börjat diskutera ett nettopensionssystem. Om herr Ringaby vill ta åt sig äran av att man nu börjar diskutera detta, må det ju vara hänt. Jag har dock för mig att det har sagts att det bara blir ett omvänt förhållande, medan pensionsbeloppet inte kommer att öka. Man får ett nettopensionssystem inom ramen av 65 %. Vad det blir av det vet vi ingenting om, men vi vet att man håller på att diskutera detta i avtalsverket. Dessutom hör ju frågorna om pensioner och livräntor till dem som avgörs genom förhandlingar mellan avtalsverket och personalorganisationerna, liksom alla andra frågor som har att göra med lönen och anställningen.

Livräntan är indexreglerad fr. o. m. den 1 januari 1974, dvs. de som tar ut sin livränta efter denna tidpunkt har den värdesäkrad. Däremot är det riktigt som herr Ringaby säger att detta inte gäller de gamla livräntorna. Men även detta är ju en förhandlingsfråga, där avtalsverket och personalorganisationerna får förhandla sig fram till en uppgörelse. Det ligger helt i linje med de beslut vi har fattat här i riksdagen i andra avseenden när det gäller anställningsförhållanden för statstjänstemännen.

Fru talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Fru talman! Problemet ligger inte i att bestämmelserna är litet olika för statspensionen och ATP. Det är riktigt som herr Karlsson i Ronneby

*Samordning mellan
pensionssystem,
m. m.*

säger, att statspensionen är litet bättre så till vida att den utgår med 65 % av lönen i slutlöneklassen, medan ATP ger 60 % på genomsnittet för de 15 bästa åren, vilket självklart blir litet mindre. Men det är inte detta som utgör problemet när statspension, folkpension och ATP samordnas, utan det är faktiskt det förhållandet att ATP är värdesäkrad men inte statspensionen.

Dessutom förhandlar man varje år om tillägget på statspensionen, och resultatet av dessa förhandlingar ger ofta inte full täckning för inflationen och den standardhöjning som kan ha skett i fråga om folkpensionen. Där förlorar statspensionären, eftersom statspensionen reduceras med hela folkpensionen. Det allvarliga är att ATP aldrig kommer med. Alla har ju inte ATP, och den förhandlar man alltså inte om. ATP går in i samordningen, och hela det belopp som statspensionären skulle ha från ATP dras av från statspensionen. Detta är ett faktum.

Företagare är väl sällan statsanställda – jag vet inte om det finns några exempel på det. Nej, det är andra inkomster som kan vara ATP-grundande för en statstjänsteman, och i fråga om dessa är det inte möjligt att begära undantag, utan avgift måste betalas, vilket registreras av försäkringskassan, men någon pension blir det aldrig.

Man vet inte vad det blir av det här, sade herr Karlsson i Ronneby. Då är det ännu större skäl att bifalla motionen, så att det verkligen händer någonting på området.

Herr KARLSSON i Ronneby (s) kort genmäle:

Fru talman! När jag säger att en statstjänsteman har 65 % av slutlönen, så innebär det att pensionen är värdesäkrad. Han får 65 % på sin slutlön vid varje tillfälle.

Det är ju intressant att höra herr Ringabys intresse för de här frågorna, men jag är övertygad om att personalorganisationerna har minst lika stort intresse för att driva dessa frågor förhandlingsvägen. Jag tror inte att man skall blanda sig i förhandlingarna mellan personalorganisationerna och avtalsverket, utan det bör vara fria förhandlingar dem emellan. Och med all säkerhet kan samtliga personalorganisationer tillvarata medlemmarnas intressen lika bra som vi kan göra det här i riksdagen.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Fru talman! Avtalsverkets intresse har vaknat nu, herr Karlsson i Ronneby, sedan riksdagen har hållit på att tala om de här frågorna i tre eller fyra år, och jag hoppas att det kommer fram någonting av det.

Livräntorna, de uppskjutna pensionerna, är inte en avtalsfråga. Det har finansdepartementet klart sagt, när det skrivit att reglering av äldre pensioner och livräntor enligt departementets mening måste ske på politisk väg, dvs. genom beslut i riksdagen. Därför kommer jag att begära votering i det här ärendet.

Herr HÖRBERG (fp):

Fru talman! I motionen nr 755 framhåller vi motionärer bl. a. att överenskommelsen om samordningen av de statliga och kommunala pensionerna ser ut att vara mogen för översyn. En sådan tillkommer givetvis berörda arbetsmarknadsorganisationer.

I sitt anförande i finansdebatten i går underströk Gunnar Helén att det gäller att skapa rättvisa åt statspensionärerna. När folkpensionen höjs får stats- och kommunalpensionärerna i gengäld minskning i sin tjänstepension. Inte minst måste det ha känts ledsamt för dessa vid det gångna årsskiftet då vi – tack vare Hagaöverenskommelsen förra året – höjde folkpensionen för sammanboende med 675 kr. för makar och med 450 kr. för ensamstående.

Berörda arbetsmarknadsorganisationer skall lösa problemet avtalsvägen, men eftersom staten är avtalslutande part på arbetsgivarsidan åligger det regeringen ett alldeles särskilt ansvar i detta sammanhang. Det räcker inte att – såsom statsministern gjorde i går – hänvisa till att det är en avtalsfråga när man själv är delansvarig part. Det finns förslag från arbetstagsarsidan på förbättringar i sammanhanget, och Gunnar Heléns uppmaning i går till statsministern gällde ett aktivt, positivt ingripande från regeringen såsom arbetsgivare.

Socialförsäkringsutskottets betänkande redovisar en del positiva åtgärder som har verkställts eller planeras från statens avtalsverks sida. Insatserna är inte tillräckliga!

Från folkpartiets sida har vi i denna för så många pensionärer viktiga fråga föredragit att i debatten – både i går och här i dag – uppmana regeringen att handla såsom ansvarig arbetsgivarpart. Om frågan blir löst för statspensionärerna följer säkerligen snart en likadan lösning för kommunalpensionärerna.

Utskottet redovisar de krav som just i dessa veckor ställs på förbättringar avtalsvägen för statspensionärerna. Dessa krav måste nu regeringen aktivt medverka till att genomdriva så att förbättringarna kommer snabbt. Vi kommer att engagerat följa den vidare utvecklingen!

Herr Ringaby uttalade i sitt första inlägg en förhoppning att folkpartisterna skulle rösta på hans och herr Fridolfssons reservation. Det kommer vi emellertid inte att göra då vi tycker att reservationen endast tar upp vissa delfrågor och till skillnad från majoriteten inte behandlar det avtalskrav som föreligger.

Fru talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Fru talman! Herr Hörberg säger att regeringen har skyldigheter i det här sammanhanget, och herr Ringaby säger att de som har de gamla livräntorna skall bli tillgodosedda.

Riksdagen har skaffat sig instrument för de förhandlingar som skall föras i dessa frågor: dels avtalsverket, dels lönedelegationen. Riksdagen

Nr 37

Torsdagen den
13 mars 1975

*Samordning mellan
pensionssystem,
m. m.*

har delegerat till lönelegationen att samråda med löneministern inför varje förhandling. Där tar man upp varje förhandlingsfråga.

Vi har ännu inte hört att man där från något parti har fört fram frågan om de gamla livräntorna. Däremot har vi gemensamt diskuterat andra frågor i lönelegationen inför de förestående löneförhandlingarna. Det är rätt forum. Riksdagen har ju själv skapat det.

Herr RINGABY (m):

Fru talman! Om herr Hörberg vill ha bifall till motionen 755 från folkpartiet går det ju bra att rösta på den moderata reservationen. Herr Hörberg tänker nu inte göra det därför att den tar inte upp alla problem som gäller statspensionärerna. Jo, det vill jag påstå.

I vår motion säger vi att det för det första skall ske en prövning om de statsanställdas möjligheter att erhålla pension från ATP på sidoinkomster överensstämmer med intentionerna i lagen om allmän försäkring. Vi vill ha detta prövat eftersom de anställda luras på sin ATP.

För det andra skall en inventering av gamla uppskjutna pensioner och livräntor göras, syftande till att uppräknas och/eller värdesäkra dessa. Det är också en mycket angelägen sak.

För det tredje vill vi ha en översyn i övrigt av samordningsbestämmelserna för statstjänstemännens pensionsfrågor i syfte att förenkla dem och skapa större rättvisa.

För det fjärde begär vi parallell översyn av samordningsbestämmelserna för kommunaltjänstemännens pensionsfrågor, likaledes i förenklings- och rättvisesyfte.

Jag kan inte finna att man kan komma särskilt mycket längre när det gäller positiv inställning i den här frågan, och det torde täcka det mesta av stats- och kommunalanställdas önskemål på dessa punkter. En del av detta är också under prövning nu i avtalsverket, dock icke alla dessa saker.

Herr HÖRBERG (fp):

Fru talman! Herr Ringaby räknade upp vad moderatmotionen och reservationen innehåller. Vi har tolkat reservationen så att den huvudsakligen hänvisar frågor till pensionsålderskommittén. Det kan vara riktigt i och för sig, men vad som nu i första hand behövs är konkreta och snabba förbättringar avtalsvägen och inte bara en tidskrävande behandling i en statlig utredning. Det är därför jag har uppmanat regeringen, på det sätt jag enklast kan göra, att ta på sig ansvaret och se till att någonting snart händer. Vi kommer uppmärksamt att följa hur regeringen och avtalsverket gör de närmaste veckorna.

Såsom herr Karlsson i Ronneby nämnde har vi en lönelegation, där jag själv f. ö. är suppleant. Men regeringen är verkställande organ via avtalsverket när det gäller kontakterna med motparten. Och det är från regeringens sida buden utgår. Det är regeringen som genom avtalsverket driver förhandlingarna. Lönelegationens uppgift är i stort sett att för-

kasta eller anta de avtal som har ingåtts mellan avtalsverket – dvs. regeringen – och arbetstagarparten.

Nr 37

Torsdagen den
13 mars 1975

Herr RINGABY (m):

Fru talman! Efter ett så klart uttalande för statspensionärernas situation som folkpartiledaren gjorde i går – han återkom dessutom till det i en replik och uppmanade faktiskt finansministern att göra någonting i denna fråga – hade jag väntat mig att folkpartiet inte skulle försöka hitta tusen olika skäl för inte stödja reservationen i den här frågan.

Bidrag till trossamfund

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ringaby och Fridolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Ringaby och Fridolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 234
Nej – 43

§ 3 Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 3 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till kyrkliga ändamål jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Bidrag till trossamfund

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Fru talman! Kulturutskottets betänkande nr 3 med förslag bl. a. om bidrag till trossamfund är enhälligt. Jag hade därför självfallet inte avsett att ta till orda här i kammaren. Men på grund av den kampanj som tidningen Dagen dragit i gång med anledning av regeringens proposition om förstärkt stöd till ungdomsorganisationerna finner jag det motiverat

Torsdagen den
13 mars 1975

Bidrag till trossamfund

att göra en markering.

År 1971 infördes i anledning av motioner ett nytt statsbidrag till fria trossamfund. Beloppet fastställdes då till 2 milj. kr. Utvecklingen av detta anslag har varit utomordentligt snabb. Kulturutskottet föreslår i dag enhälligt att bidraget för nästa budgetår skall höjas till 16 milj. kr. Därtill kommer bidrag till trossamfund för anskaffande av lokaler. Detta bidrag infördes i fjol. Det föreslås nu höjt till 5 milj. kr. Tillsammans taget föreslår kulturutskottet bidrag till trossamfund för nästa budgetår med 21 milj. kr. Bidragen lämnas helt utan bindningar från riksdagens sida.

Den snabba utvecklingen av dessa anslag är för mig väldigt glädjande. Trots hårda prutningar på många andra poster i budgeten har det varit möjligt att kraftigt höja stödet till trossamfundet. Det har kunnat ske på grund av en klart positiv inställning från såväl regering som riksdag till trossamfundets verksamhet. Enligt uppgift erhåller pingströrelsen ca 2,3 miljoner av innevarande års statsbidrag, som totalt uppgår till 15 milj. kr.

Jag finner det mot denna bakgrund något upprörande att läsa tidningen Dagens ledarsida i dag. Där talar om kolonial attityd mot kristen ungdomsverksamhet. Där varnar man för risken av att bygga upp en andlig verksamhet på statliga medel. "Kanske det är det bästa som kan hända pingstförsamlingarnas ungdomsarbete att allt stöd från det allmänna sida dras in", sägs det. Socialdemokratiens företrädare påstås visa nonchalans som rimmar illa med deras vackra ord om väckelserörelsernas stora betydelse för samhället.

Mot bakgrund av vad jag tidigare redogjort för vad gäller det statliga stödet är det obegripligt för mig hur pingströrelsens organ Dagen kan komma på idén att dra i gång den misstänkliggörande kampanj kring ungdomsstödet som man nu håller på med. Vi får anledning att återkomma till debatten om ungdomsstödet längre fram. Därvid kommer det att klarläggas att tidningen Dagens uppgifter är vilseledande.

Jag har i all korthet velat betona den positiva inställning som har präglat behandlingen av frågan om anslag till trossamfundet. Med anledning av vad som skrivits i tidningen Dagen har jag ansett det motiverat att göra det här inlägget.

Jag har, fru talman, självfallet inget annat yrkande än om bifall till kulturutskottets enhälliga hemställan.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Fru talman! Herr Anderssons i Lycksele anförande gjorde mig mycket överraskad. Att utan vidare gå upp och göra ett sådant här utfall mot pingströrelsen finner jag närmast otillständigt.

Jag är inte någon talesman för tidningen Dagen, även om jag har en, säger en, aktie i den, men jag reagerar när herr Andersson i Lycksele stiger fram och talar som om det socialdemokratiska partiet hade varit det pådrivande partiet när det gäller stöd till frikyrkorörelsen. Det är ju inte alls så. Det är de borgerliga partierna som har varit pådrivande

i fråga om stödet till frikyrkofolket. Det enhälliga betänkandet som vi nu behandlar, där det föreslås en klar ökning av anslagen, skall inte de fria samfunden tacka socialdemokraterna och regeringen för, utan de skall tacka de borgerliga partierna: centerpartiet, moderata samlingspartiet och folkpartiet. En tidning har rätt att skriva och tycka vad den vill. – Tidningen Dagens ledare i dag berör f. ö. en helt annan fråga än bidragen till de fria samfunden.

Fru talman! Mitt inlägg i debatten är helt oförberett, men jag har velat uttala min reaktion mot herr Anderssons i Lycksele sätt att tackla den här frågan och än en gång understryka att tacket från de fria samfunden skall gå till de borgerliga partierna.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Fru talman! Med anledning av det yttrande som herr Andersson i Lycksele nyss fällde beträffande uppfattningen inom de fria trossamfunden om vissa anslag skulle jag vilja ta tillfället i akt att ge uttryck för den positiva uppskattning som de flesta av de fria samfunden känner för samhällets anslag. Det har inte alltid getts anslag i den riktningen, men nu växer de undan för undan. Alldeles som herr Fridolfsson sade är det de borgerliga partierna som här har tryckt på. Vi är tacksamma för att anslagen i denna stund har nått den höjd som de har gjort, men vi hoppas att de ännu inte har nått taket utan att vi också i fortsättningen får se en höjning av dem.

De fria samfunden gör en utomordentligt god insats, inte minst när det gäller den ungdomsvårdande verksamheten, som samhället i sin helhet har glädje av.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Fru talman! Jag har inte riktigt satt mig in i vad som står i tidningen Dagen. Men om jag inte har fattat fel när jag läst rubrikerna i denna tidning är det en reaktion mot att pingströrelsen med anledning av propositionen om stöd åt ungdomsorganisationerna inte, enligt vad man anser, skulle få någon del av detta stöd på grund av att rörelsen inte är någon riksorganisation. Det är väl inte ett uttryck för att man inte vill ha bidrag, snarare en reaktion mot att man inte får några sådana.

Det var en intervju med Lena Hjelm-Wallén, och jag förstår inte att tidningen skulle våga ta in en sådan intervju om den var felaktig. Men herr Andersson i Lycksele som har läst artikeln noga kanske kan rätta mig om jag har sett fel.

När det gäller stödet till de fria trossamfunden har jag varit med och motionerat om detta i tio år. Jag skall inte tala om hur många år vi från vårt parti var ensamma om reservationen, men det var åtskilliga år. Jag har glatt mig över att vi äntligen fick stöd för den uppfattningen att man kunde ge ett ekonomiskt bidrag åt trossamfunden, inte minst med tanke på den verksamhet de utför bland ungdomen och bland dem som kommit snett i samhället.

Anslag till kulturändamål

Det skall väl inte vara någon kamp om äran. Vi gläds väl alla när vi lyckas i de här sammanhangen. Men vi har litet svårt att förstå herr Anderssons agerande här och nu.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Fru talman! Jag ber ännu en gång att få betona att jag inte vid det här tillfället avser att diskutera ungdomspropositionen; den får vi anledning att återkomma till. Jag ville bara markera en reaktion mot tidningen Dagens vilseledande ledare i dag. Det var inget utfall mot en folkrörelse, långt därifrån.

För övrigt vill jag återigen betona att jag upplever det som glädjande att vi lägger fram ett enhälligt förslag från kulturutskottet om en ökning av stödet till trossamfunden på tillsammans 21 milj. kr.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 4 Anslag till kulturändamål

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 4 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till vissa kulturändamål jämte motioner.

Fru TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Konstnärsstipendier)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten B 1 (s. 16–18) föreslagit riksdagen att till Konstnärsstipendier för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 9 892 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1326 av fru Ryding m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att posten Stipendier åt författare och översättare ökades med 105 000 kr. till 900 000 kr. för budgetåret 1975/76 och att hela anslaget under B 1. Konstnärsstipendier ökades till 9 997 000 kr. samt

1975:1331 av herrar Sundman (c) och Ahlmark (fp), vari hemställdes att riksdagen anvisade till Konstnärsstipendier ett reservationsanslag av 9 967 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionerna 1975:1326 och 1975:1331 till Konstnärstipendier för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 9 892 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. av herr Sundman (c) samt fru Frænkel (fp) och fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:1331 samt med bifall till motionen 1975:1326 till Konstnärstipendier för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 9 997 000 kr.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Diesen (m).

Punkten 4 (Förvärv av konst för statens byggnader m. m.)

Regeringen hade under punkten B 4 (s. 20–21) föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i propositionen 1975:1 anförts angående beställningar av konst, som föranledde utgifter under senare budgetår än budgetåret 1975/76, dels till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 4 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:512 av fru Ryding m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade sig för att procentregeln blev riktningsgivande beträffande anslagen till konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader,

2. att riksdagen beslutade att anslaget under B 4 i bilaga 10 av budgetpropositionen till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. enligt nu gällande normer för budgetåret 1975/76 höjdes med 3 500 000 kr. utöver vad som föreslagits i propositionen eller till sammanlagt 8 000 000 kr. samt

1975:1316 av fru Frænkel m. fl. (fp) såvitt gällde hemställan

1. att riksdagen anvisade 5 milj. kr., dvs. 500 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit, till Förvärv av konst för statens byggnader m. m.,

2. att riksdagen begärde förslag om åtgärder för att upprätthålla enprocentsregeln för konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:512, yrkande 1, och 1975:1316, yrkande 2, angående den s. k. enprocentsregeln.

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionerna 1975:512, yrkande 2, och 1975:1316, yrkande 1, till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 4 500 000 kr..

3. att riksdagen godkände vad som anförts i propositionen 1975:1 angående beställningar av konst, som föranledde utgifter under senare budgetår än budgetåret 1975/76.

Reservationer hade avgivits

2. av fru Fränkel (fp) och fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:512, yrkande 1, och med bifall till motionen 1975:1316, yrkande 2, hos regeringen begärde förslag om åtgärder för att upprätthålla enprocentsregeln för konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader,

3. av fru Fränkel (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:512, yrkande 2, samt med bifall till motionen 1975:1316, yrkande 1, till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

4. av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:1316, yrkande 1, samt med bifall till motionen 1975:512, yrkande 2, till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

Punkten 5 (Utställningsersättning åt konstnärer och konsthantverkare)

I denna punkt behandlades motionerna

1975:509 av fru Mogård m. fl. (m), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att fr. o. m. 1976-01-01 införa utställningsersättning till konstnärer och konsthantverkare i samband med utställningar, i huvudsaklig överensstämmelse med det huvudalternativ som förordats i betänkandet Utställningar (SOU 1974:43),

2. att riksdagen till Utställningsersättning anvisade ett förslagsanslag av 2 800 000 kr. för budgetåret 1975/76 samt

1975:1316 av fru Fränkel m. fl. (fp) såvitt gällde hemställan att riksdagen begärde förslag om system för utställningsersättning till konstnärer (yrkande 3).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975:509 om införande från och med den 1 januari 1976 av utställningsersättning till konstnärer och konsthantverkare och om anvisande för budgetåret 1975/76 av ett förslagsanslag av 2 800 000 kr. för ändamålet,

b. avslå motionen 1975:1316, yrkande 3, om förslag om utställningsersättning.

Reservationer hade avgivits

5. av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

a. bifalla motionen 1975:509 om införande från och med den 1 januari 1976 av utställningsersättning till konstnärer och konsthantverkare och om anvisande för budgetåret 1975/76 av ett förslagsanslag av 2 800 000 kr. med rubriken Utställningsersättning,

b. avslå motionen 1975:1316, yrkande 3, om förslag om utställningsersättning,

6. av fru Fränkel (fp) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975:509 om införande från och med den 1 januari 1976 av utställningsersättning till konstnärer och konsthantverkare och om anvisande för budgetåret 1975/76 av ett förslagsanslag av 2 800 000 kr. för ändamålet,

b. med bifall till motionen 1975:1316, yrkande 3, begära förslag om ett system för utställningsersättning till konstnärer.

Punkten 6 (Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.)

Regeringen hade under punkten B 5 (s. 21–23) föreslagit riksdagen att till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 15 074 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:793 av herr Molin (fp) såvitt gällde hemställan att riksdagen hos regeringen begärde förslag om ändring av kungörelsen angående Sveriges författarfond, så att rätten till författarpenning utsträcktes till att gälla alla bibliotek (yrkande 1),

1975:794 av fru Ryding m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att bibliotekersättningen skulle utgå med 30 öre för lån av rättskyddat svenskt originalverk, med motsvarande höjning för övriga belopp, och 15 öre för lån av översatt verk och att vederbörande utskott företog den uppräknig av förslagsanslaget som blev erforderlig samt

1975:1330 av herrar Sundman (c) och Ahlmark (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att bibliotekersättningen fastställdes till 24 öre för hemlån av skyddat svenskt originalverk och 96 öre för referensexemplar av dylikt verk

samt 12 öre för hemlån av verk i skyddad svensk översättning och 48 öre för referensexemplar av dylikt verk.

2. att författarpennningens storlek fastställdes efter överläggningar mellan departementet och Sveriges författarförbund.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:793.

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionerna 1975:794 och 1975:1330, yrkande 1, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 15 074 000 kr.,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1330, yrkande 2.

Reservationer hade avgivits

7. av fru Fränkel (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:793 begärde att regeringen vidtog åtgärder för inordnande av de vetenskapliga biblioteken i bibliotekersättningssystemet.

8. av herrar Matsson i Lane-Herrestad (c) och Sundman (c), fru Fränkel (fp), herrar Eriksson i Ulfsbyn (c) och Norrby (c) samt fröken Eliasson (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:794 samt med bifall till motionen 1975:1330, yrkande 1, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 21 400 000 kr.

9. av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:1330, yrkande 1, samt med bifall till motionen 1975:794 till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 26 600 000 kr.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Diesen (m).

Punkten 13 (Tidskriftsstöd)

Regeringen hade under punkten B 14 (s. 44-45) föreslagit riksdagen att till Tidskriftsstöd för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 640 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:511 av fru Ryding m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att till Tidskriftsstöd för budgetåret 1975/76 anvisa ett reser-

ventionsanslag av 2 140 000 kr., vilket innebar ett belopp av 500 000 kr. utöver det som regeringen föreslagit,

1975:1309 av fröken Eliasson (c) och herr Sundman (c), vari hemställts att riksdagen till Tidskriftsstöd för budgetåret 1975/76 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 200 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 1 840 000 kr. samt

1975:1340 av herrar Wikström (fp) och Ahlmark (fp) vari hemställts att riksdagen för budgetåret 1975/76 under anslaget Tidskriftsstöd utöver vad regeringen föreslagit anvisade 150 000 kr., avsett för grundbidrag.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionerna 1975:511, 1975:1309 och 1975:1340 till Tidskriftsstöd för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 640 000 kr.

Reservationer hade avgivits

10. av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c) och Sundman (c), fru Fränkel (fp), herrar Eriksson i Ulfsbyn (c) och Norrby (c) samt fröken Eliasson (c) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 samt motionerna 1975:511 och 1975:1340 och med bifall till motionen 1975:1309 till Tidskriftsstöd för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 840 000 kr.,

11. av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 samt motionerna 1975:1309 och 1975:1340 och med bifall till motionen 1975:511 till Tidskriftsstöd för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 2 140 000 kr.

Punkten 16 (Dialekt- och ortnamnsarkiven m. m.)

Regeringen hade under punkterna B 19–B 20 (s. 50–52) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1975/76 anvisa

1. till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 4 097 000 kr.,

2. till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Insamlingsverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 710 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:1315 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 79 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 4 176 000 kr.,

2. att till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Insamlingsverksamhet m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande

Anslag till kulturändamål

till regeringens förslag med 40 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 750 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:1315, yrkande 1, till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 4 097 000 kr.,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:1315, yrkande 2, till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Insamlingsverksamhet m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 710 000 kr.

Reservation hade avgivits

12. av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c) och Sundman (c), fru Fränkel (fp), herrar Eriksson i Ulfsbyn (c) och Norrby (c) samt fröken Eliasson (c) som ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och med bifall till motionen 1975:1315, yrkande 1, till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 4 176 000 kr.,

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och med bifall till motionen 1975:1315, yrkande 2, till Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Insamlingsverksamhet m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 750 000 kr.

Punkten 22 (Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m.)

Regeringen hade under punkten B 39 (s. 83-86) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett anslag av 9 000 000 kr.

I detta sammanhang behandlades motionen 1975:508 av fru Mogård m. fl. (m), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en redovisning av hur bidragen under anslagsposten Kulturprogram inom föreningslivet fördelats och använts,

2. att riksdagen till Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett anslag av 6 200 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:508, yrkande 2, till Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett anslag av 9 000 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:508, yrkande 1.

Reservation hade avgivits

13. av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Mogård (m) som ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och med bifall till motionen 1975:508, yrkande 2, till Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett anslag av 6 200 000 kr.,

2. att riksdagen med bifall till motionen 1975:508, yrkande 1, hos regeringen skulle anhålla om en redovisning av hur bidragen under anslagsposten Kulturprogram inom föreningslivet fördelats och använts.

Punkten 23 (Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning)

Regeringen hade under punkten B 40 (s. 86–87) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 786 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:502 av herrar Eriksson i Ulfsbyn (c) och Norrby (c), vari hemställts att riksdagen till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 936 000 kr.,

1975:504 av herr Jadestig m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen under utbildningshuvudtiteln anvisade 1 936 000 kr. till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning,

1975:796 av herr Westberg i Ljusdal m. fl. (fp), såvitt gällde hemställan att riksdagen beslutade att höja anslaget till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning med 555 000 kr. till sammanlagt 2 341 000 kr. (yrkande 1) samt

1975:1304 av herr förste vice talmannen Bengtson (c) och herr Nilsson i Agnäs (m), vari hemställts att riksdagen beslutade anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 150 000 kr. förhöjt anslag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Utskottet hemställde

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:796, yrkande 1, samt med bifall till motionerna 1975:502, 1975:504 och 1975:1304 till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 936 000 kr.

Reservation hade avgivits

14. av herr Enlund (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionerna 1975:502, 1975:504, 1975:1304 och 1975:796, yrkande 1, till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 2 286 000 kr.

Torsdagen den
13 mars 1975

Anslag till kulturändamål

Punkten 24 (Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.)

Regeringen hade under punkten B 41 (s. 87–88) föreslagit riksdagen att till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 3 242 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:796 av herr Westberg i Ljusdal m. fl. (fp), såvitt gällde hemställan att riksdagen beslutade att höja anslaget till nykterhetsorganisationer m. m. med 251 000 kr. till sammanlagt 3 493 000 kr. (yrkande 2),

1975:1305 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c, m), vari hemställts att riksdagen till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett med 100 000 kr. i förhållande till regeringens förslag höjt reservationsanslag,

1975:1338 av herr Wennerfors m. fl. (m, c) samt

1975:1339 av herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Raneskog (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1338 om storleken av bidraget till Riksförbundet mot alkoholmissbruk,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionerna 1975:796, yrkande 2, 1975:1305 och 1975:1339 till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 3 242 000 kr.

Reservation hade avgivits

15. av herr Enlund (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:1305, med avslag på motionen 1975:1339 och med bifall till motionen 1975:796, yrkande 2, till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 3 493 000 kr.

Herr SUNDMAN (c):

Fru talman! Jag har antecknat mig för 15 minuter på talarlistan, och jag befäradar att jag i dag – mot min vana – blir litet mångordig och kanske talar någon minut över tiden. Jag ber i så fall om överseende på förhand.

Först en mera allmän kommentar i anledning av kulturutskottets betänkande nr 4. Statsrådet Edenman tog på sin tid initiativ till årligen återkommande överläggningar mellan utbildningsdepartementet och representanter för KLYS – de konstnärliga och litterära yrkesutövarnas samarbetsnämnd. Till en början rörde det sig mest om informella och förtroliga samtal, där departementschefen och företrädare för departementet informerade sig om vilka insatser inom kultursektorn som enligt konstnärernas fackliga organisationer borde prioriteras.

Edenmans initiativ följdes upp av hans efterträdare Olof Palme och därefter av Ingvar Carlsson och Bertil Zachrisson. Jag har deltagit i många

av dessa sammankomster som representant för författarna, men under senare år har jag avstått – detta därför att jag liksom inte vill sitta vid alltför många bord.

I förbigående kan sägas att sammankomsterna – som oftast ägt rum i källaren i Författargården ute vid Lilla Hornsberg – varit mycket informativa och dessutom angenäma och förknippade med en god måltid. Samtalstonen har varit öppen och ofta hjärtlig.

Sammankomsterna har givetvis föregåtts av överläggningar mellan KLYS olika medlemsorganisationer, och man har resonerat sig fram till en enig linje.

Som en följd av riksdagens rekommendationer 1971 och 1972 har dessa ursprungligen informella sammankomster fått karaktären av "förhandlingsliknande överläggningar".

Det kan konstateras att utbildningsdepartementet regelmässigt följt de prioriteringar som förordats av KLYS vad gäller samhällsinsatser för konstnärsgруппerna – naturligtvis inom ramen för de ekonomiska förutsättningarna.

Inför arbetet med statsverkspropositionerna 1973 och 1974 valde KLYS att sätta bildkonstnärerna i första rummet. Detta slog också igenom i utbildningsministerns förslag till riksdagen.

Inför 1975 års budgetproposition förordade KLYS att staten i första hand skulle satsa på författarna – dvs. på biblioteksersättningen.

För första gången sedan Edenmans tid har det nu hänt att en utbildningsminister lämnat de 15 fackliga konstnärsgroupernas enhälliga rekommendation utan avseende. De förstärkningar som föreslås i år avser i huvudsak endast bildkonstnärerna.

Jag finner detta anmärkningsvärt. Det är min förhoppning att det rör sig om en sorts olycksfall och att det inte kommer att upprepas. I annat fall är ju risken stor att de "förhandlingsliknande överläggningarna" i fortsättningen kommer av sig – och det kan inte vara till fördel för någon.

Fru talman! Jag övergår nu till att beröra vissa av reservationerna till kulturutskottets betänkande nr 4.

Under anslaget B 1. Konstnärstipendier, utgår f. n. ungefär 9,5 milj. kr. i stipendier till olika konstnärsgupper. Beloppet föreslås bli höjt med 332 000 kr. för kommande budgetår, och detta är i och för sig förträffligt. Av stipendierna är f. n. dock endast två specialdestinerade till kulturjournalister eller kulturskribenter. Det rör sig om två gånger 15 000 kr., alltså 30 000 kr. per år.

Det finns ungefär 2 000 kulturskribenter som medarbetar i dagspress och tidskrifter på frilansbasis i vårt land. Deras betydelse kan inte över-skattas. De utgör en garanti för allsidighet och bredd i den svenska kulturdebatten. Men de har inte bara regelmässigt lägre inkomster än sina fast anställda kolleger – de går också miste om löntagarnas sociala förmåner. De flesta arbetar i landsortspressen, där honoraren ofta ligger generande lågt.

Styrelsen för Sveriges författarfond har i sina petita äskat att dessa

stipendier skall ökas till nio. Det har man gjort ett par år nu. Departementschefen har avvisat detta under hänvisning till det kommande betänkandet om kulturarbetarnas ekonomiska villkor. Kulturutskottets majoritet har också gått på denna linje.

Oavsett vad som nu kommer att föreslås i detta betänkande är det uppenbart att stipendierna till kulturskribenterna måste ökas. Enligt min mening är detta inte bara rimligt – det är snarast en självklarhet.

I reservationen 1 yrkas en kompromisslösning – att antalet stipendier till denna grupp kulturarbetare ökas från två till sju. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Reservationerna 2, 3 och 4 handlar dels om ökade anslag för förvärv av bildkonst till offentliga byggnader, dels om en tillämpning av den s. k. enprocentsregeln. Jag hyser de största sympatier för motionerna i det här ärendet. Jag har själv tidigare år motionerat om samma sak. I år har jag avstått. Man behöver nämligen inte vara klarvoajant för att förstå att kulturrådets sista betänkande, som nu föreligger i korrektur och snart presenteras, kommer att innehålla konkreta förslag på den här punkten. Vi bör alltså enligt min mening avvakta betänkandet.

Reservationerna 5 och 6 tar upp problemet med utställningsersättningar till konstnärer och konsthantverkare. Mina sympatier för de motionerna är inte mindre än för de nyssnämnda. Jag är emellertid övertygad om att det kommer konkreta förslag inom kort just i det här betänkandet. Betänkandet, som för övrigt heter Konstnärerna och samhället, SOU 1975:14, skall enligt rykten från andra sidan Helgeandsholmen komma att läggas fram den 21 mars; om en vecka alltså.

Reservationen 8 tycker jag är den intressantaste i kulturutskottets betänkande. Den handlar om en höjning av författarnas bibliotekersättning. Bibliotekersättningen är en komplicerad historia. Ersättningen består av flera komponenter, som står i viss relation till varandra. Att det verkligen *är* en komplicerad historia framgår på ett icke önskvärt sätt av kulturutskottets betänkande. Sättare och korrekturläsare har gått bet på sina uppgifter och reservationen 8 har drabbats av ett allvarligt tryckfel. I reservationens fjärde stycke har man helt enkelt råkat hoppa över ett betydelsefullt avsnitt. Den korrekta formuleringen har delats ut i stencil och ligger på bordet hos kammarens ledamöter. Jag vill gärna påpeka att den stencilerade texten och dess siffror sammanfaller med det totalbelopp som anges i klämman på reservationen 8 i det tryckta betänkandet.

Jag vill ännu en gång framhålla att de 15 konstnärliga fackorganisationerna genom sin samarbetsnämnd uttryckligen deklarerat att de för budgetåret 1975/76 främst prioriterar en höjning av bibliotekersättningen. Det har bl. a. bekräftats i en skrivelse till departementet den 11 september 1974.

I budgetpropositionen har departementschefen, som nyss nämnts, gått emot prioriteringen. Han hänvisar därvid till de förslag som kan komma att framläggas i det tidigare omnämnda betänkandet Konstnärerna och

samhället.

Det kanske inte saknar kuriositetsintresse att en höjning av bibliotekersättningen förra året avvisades under hänvisning till samma betänkande – som man då förutsatte skulle framläggas våren 1974, alltså för ett år sedan.

Det föreligger i år två motioner om en höjning av ersättningen. Båda avvisas på grund av det väntade betänkandet av utskottets majoritet.

Jag tror att vi tämligen lugnt kan utgå från att detta betänkande inte kommer att föreslå några ändringar vad gäller principerna för bibliotekersättningen. Det är ett system som nu har prövats i 20 år och som successivt utbyggt. Det kan förbättras bara i detaljer och i storlek. Det kan nämnas att detta system väckt stor internationell uppmärksamhet – så stor att författarfonden sett sig nödsakad att bekosta en skrift på engelska, som beskriver ersättningens konstruktion, för att möta förfrågningar från andra länder. Det är inte otroligt att systemet kommer att få motsvarigheter i många andra stater.

Det finns såvitt jag kan se inga som helst intellektuellt godtagbara skäl att avvisa förslag om höjningar av ersättningarna under hänvisning till betänkandet som kommer om en vecka.

Författarfondens styrelse liksom Författarförbundet har äskat en höjning av grundbeloppet till 30 öre. Detta belopp – i dagens penningvärde – markerar den punkt då ersättningen inte längre behöver höjas. Med en grundmultipel, som vi brukar kalla grundbeloppet, av den storleksordningen är författarnas ekonomiska problem i det här landet i stort sett lösta.

Här kan man påpeka i förbigående att författarnas verk i första hand utnyttjas genom bibliotekslån. Utlåningen av böcker är mångdubbelt större än försäljningen. Redan för ett par år sedan var bibliotekersättningen av ungefär samma storleksordning som den sammanlagda royaltyn som utbetalades av de svenska förlagen till författarna. Med hänsyn till att de flesta böcker som läses är gratis lånade böcker från biblioteken är det självklart att bibliotekersättningens slutsumma måste bli väsentligt större än den totala royaltyn vid försäljningen av böcker.

I reservationen 9 yrkar fru Ryding på att ersättningens grundmultipel skall höjas just till 30 öre. Jag sympatiserar självfallet med hennes yrkande. Jag har ju mycket länge varit fackligt verksam inom författarkåren och jag har själv varit med om att formulera kraven på slutmålet 30 öre.

Å andra sidan måste man sträva efter politisk realism. De olika konstnärsgruppernas berättigade krav på samhällsinsatser måste förverkligas steg för steg – och hänsyn måste naturligtvis hela tiden tas till de ekonomiska förutsättningarna. Av dessa skäl har herr Ahlmark och jag i vår motion stannat vid att yrka en höjning av grundmultipeln från 18 öre till 24 öre – och andra ersättningar efter de preciseringar som görs i reservationen 8 i den utdelade, stencilerade korrekta versionen.

Beloppet 18 öre fastställdes av riksdagen för tre år sedan. Värdet av

detta har urholkats. Med hänsyn till penningvärdeförsämringen, behovet av viss kompensation för de höjda avgifterna – författarna är som bekant företagare och arbetsgivare åt sig själva – måste grundmultipeln höjas. Författarfonden har med hjälp av biblioteksersättningen påbörjat ett mycket betydelsefullt trygghetsprogram för författarkåren. För att motverka en stagnation – eller t. o. m. en avveckling – är det nödvändigt att grundmultipeln höjs till 24 öre.

Fru talman! Med detta får jag yrka bifall till reservationen 8.

Vad gäller tidskriftsstödet skall jag vara kortfattad. Den numera avskaffade tidskriftsnämnden – det nya statens kulturråd har övertagit dess funktioner – har med utförlig motivering äskat att det statliga stödet höjs med 600 000 kr. Man hänvisar bl. a. till de starkt ökade papperskostnaderna. Departementschefen föreslår en höjning med 100 000 kr. för nästa budgetår. I tre motioner har föreslagits ett ökat anslag. Jag föreslår att tidskriftsstödet ökas med 200 000 kr. i jämförelse med propositionens förslag. Jag yrkar därmed bifall till reservationen 10.

Avslutningsvis vill jag föra två saker på tal.

Biblioteksersättningen fördelas som bekant på så sätt att en del tillförs de enskilda författarna i proportion till deras utlåningssiffror och efter vissa avtrappningsregler. Det är den s. k. författarpenningen. Huvuddelen av biblioteksersättningen tillförs fondens fria del att fördelas av fondstyrelsen till olika ändamål. Det rör sig här om en inkomstutjämningsprincip som saknar motstycke inom andra yrkeskårer i vårt land.

I herr Ahlmarks och min motion yrkas att författarpenningens storlek skall avgöras efter överläggningar mellan Författarförbundet och vederbörande departement. Kulturutskottet framhåller i sitt betänkande nr 4 att man redan 1972 fattade beslut i denna riktning. I årets betänkande sägs att något formligt beslut i riksdagen inte behövs i denna sak. Jag vill bara här i kammaren understryka vad utskottet uttalat.

Till sist, fru talman, vill jag göra ett påpekande med anledning av det särskilda yttrandet nr 2 till utskottets betänkande. Det är ett kort påpekande. Det nyligen publicerade förslaget till litteraturstöd, regeringspropositionen 1975:20, innehåller förvisso inga förslag "som innebär betydande förbättringar för författarna och litteraturen i vårt land".

Fru DIESEN (m):

Fru talman! I ett kärvt ekonomiskt klimat blir det lätt så att kulturen får sitta emellan. Den nuvarande kulturpolitiken med dess utspridning av ekonomiskt stöd åt olika håll och dess satsning på amatörism gör det inte lättare för kulturskaparna.

I budgetpropositionen föreslår regeringen ökade insatser i huvudsak för bildkonstnärerna. Men de skall fortfarande i huvudsak klara sig med stipendier och konstnärsbelöningar. För övrigt avvaktar departementschefen ett kommande förslag av kulturrådet. Nog har han tålmod, herr Zachrisson, men frågan är om konstnärerna har det.

Moderata samlingspartiet har sedan länge hyst den uppfattningen att

principen om stöd till kulturskapare genom stipendier och liknande former borde utbytas mot ett nytt system, där principen i stället bör vara ersättning för färdiga produkter och utförda prestationer. Riksdagen har sedan anslutit sig till den tanken, i och med att den 1972 godkände kulturutskottets uttalande med anledning av en moderat motion, i vilken det hette att "det allmännas insatser för kulturarbetarna i första hand bör ha formen av ersättning för utfört arbete".

Men åren går och föga händer, en och annan uppräknig av vissa anslag, men ingen ändring av principer. Det gamla kulturrådet, som tillsattes 1968, väntades inom tre år lägga fram förslag angående kulturskaparna. Arbetet ansågs brådskande. Ett förslag lär vara att vänta någon gång i vår. Det har alltså tagit sju år i stället för tre. Tidigast nästa år kan det komma förslag i proposition från regeringen.

Vi anser i moderata samlingspartiet att det här är en synnerligen angelägen fråga, inte i första hand för oss utan för de konstnärer det gäller. Deras ekonomiska problem är verkligen stora och brännande. Det är samvetslöst av regeringen att bara skjuta dem åt sidan. Principen om ersättning för utfört arbete är inte bara en ekonomisk fråga, den har också med självförtroende och människovärde att göra.

Man kan heller inte skylla på att man måste avvakta ytterligare utredningar när det gäller att införa utställningsersättning. Det betänkande som den s. k. MUS 65 framlade förra året i sitt betänkande Utställningar inrymmer ett förslag om att ersättning skall utgå till konstnärer och konsthantverkare i samband med utställningar. Däri ingår också förslag om vilka villkor som bör gälla. Tillsammans med den försöksverksamhet som Riksutställningar har bedrivit är detta ett tillräckligt underlag för att riksdagen redan i år skulle besluta om utställningsersättning. Vi föreslår att ett belopp på 2 800 000 kr. förs upp som förslagsanslag i årets budget att gälla för första halvåret 1976.

De pengar som erfordras för detta nya anslag vill vi ta från anslag under punkten Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. Det är ett nytt anslag som infördes förra året, då drygt 5 miljoner avsattes för denna verksamhet. Statens kulturråd föreslår redan i år en ökning med 5 miljoner, vilken departementschefen begränsar till 2,8 miljoner. Redan det tycker vi är en alltför kraftig höjning inför en verksamhet, om vilken man vet så litet. Kulturrådet motiverar sitt förslag med att en inventering har visat att studieförbunden har att ge service åt mer än 80 000 lokala föreningsenheter. Det låter ju gott och bra, men frågan är också vad som verkligen blir utfört och hur det blir utfört. Utan att på något sätt misstro studieförbunden – tvärtom – kan man väl ändå önska att få veta något mer om den här verksamheten. Reservanterna från moderata samlingspartiet tycker alltså att riksdagen hos regeringen skall begära en redovisning av hur dessa medel använts och fördelats. Låt mig för klarhetens skull tillägga att de övriga punkterna under denna rubrik, t. ex. kulturprogram för handikappade, inte är föremål för några delade meningar.

Så några ord om Konserthusets besvärliga ekonomiska situation. Som påpekats i skrivelse från Teatrarnas riksförbund är orkesterverksamheten juridiskt sett ingen kommunal angelägenhet. Kommunerna har dock åtagit sig att bidra till verksamheten med vissa belopp, under förutsättning att staten bidrar med lika mycket. Någon möjlighet att bygga upp fonder för framtida behov har inte funnits. Att eliminera underskotten genom en starkt nedskuren verksamhet kan inte vara i samhällets intresse. Den möda som det har tagit att bygga upp en institution som Stockholms filharmoniker kan inte få ha varit förgäves.

Styrelsen för stiftelsen Stockholms konserthus och Konsertföreningen har beslutat om en sammanslagning. I det reglemente för stiftelsen som fastställts av Kungl. Maj:t 1919 heter det bl. a. att "stiftelsens uppgift är att själv eller genom lämpligt organ bedriva regelbunden konsertverksamhet, väsentligen inriktad på att göra god konst tillgänglig för de breda lagren av huvudstadens befolkning utan tillgodoseende av enskildas ekonomiska intressen. Därvid skall huvudvikten läggas dels vid uppnående och bibehållande av en verkligt hög konstnärlig nivå, dels, och i lika hög grad, vid musikens popularisering genom talrika konserter med billiga inträdesavgifter." Ingen, allra minst regeringen, kan väl ha något att erinra mot en sådan målsättning. Man kan heller inte hävda att verksamheten inte motsvarat de uppsatta kraven.

Jag hoppas verkligen att staten hjälper Konsertföreningen ur dess besvärliga läge genom att träffa överenskommelse med Stockholms kommun om täckande av underskotten och därmed göra det möjligt för orkestern att fortsätta sin verksamhet utan någon sänkning av den konstnärliga nivån eller av verksamhetens omfattning.

Med hänvisning till den prioritering som vi har gjort vid utskottsbehandlingen när det gäller utställningsersättning har vi inte kunnat biträda vissa yrkanden från annat håll, t. ex. den utökning av antalet konstnärstipendier som herr Sundman nyss talade om, eller en höjning av anslaget till förvärv av konst för statens byggnader.

Så till den intressanta frågan om ersättning till författare, den s. k. biblioteksersättningen. Vi har i utskottet inte anslutit oss till reservanterna på grund av vår tidigare nämnda prioritering av utställningsersättningen. Men vi har sagt att vi anser en höjning av biblioteksersättningen ytterst angelägen. Det vore också rimligt att ge författarna den förhandlingsrätt som de så länge har strävat efter att få.

Vi har i ett särskilt uttalande hänvisat till den kulturproposition som skulle komma och som bl. a. skulle bygga på litteraturutredningens betänkande. Vi anför i detta uttalande: "Vi förväntar oss att dessa förslag kommer att innebära betydande förbättringar för författarna och litteraturen här i landet. Skulle dessa våra förväntningar inte uppfyllas, måste författarnas berättigade krav på annat sätt tillgodoses."

Propositionen har nu kommit, och vi kommer senare i vår att behandla den här i riksdagen, men redan nu kan väl sägas att den infriar inga förväntningar, vare sig i fråga om anslag eller konstruktionens utform-

ning. Det minimala selektiva stödet till 50 titlar, utdelat av kulturrådet och i efterhand, som föreslås, är helt oacceptabelt och ett hot mot kulturens frihet.

Vårt förslag beträffande utställningsersättning kommer riksdagen om en stund att avvisa – enligt en inte alltför djärv gissning. Vi kommer därefter att i voteringen ansluta oss till det yrkande som framförs i reservation nr 8 beträffande en höjning av biblioteksersättningen.

Jag har härmed gått igenom de reservationer och särskilda uttalanden som avgivits av representanter för moderata samlingspartiet, och jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna 5 och 13.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Agnäs (m) och Nisser (m).

Fru FRÆNKEL (fp):

Fru talman! "Årets insatser för att förbättra kulturarbetarnas villkor koncentreras till bildkonstnärerna." Detta är ett citat ur budgetpropositionen 1975, och avsnittet om kulturändamål inleds på detta sätt. Min första reflexion vid läsningen av detta var att nu har väl medel i alla fall ställts till förfogande så att den s. k. enprocentsregeln till slut kan bli riktningsgivande beträffande anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Men det blev ingalunda så. Jag skulle gärna vilja ge en liten återblick på hur denna fråga har behandlats i riksdagen.

I syfte att söka åstadkomma ökade arbetstillfällen för svenska konstnärer beslöt 1937 års riksdag att vid beviljande av anslag till statliga byggnader regelmässigt i anslaget inbegripa ett belopp till konstnärlig utsmyckning inte understigande 1 % av byggnadskostnaderna. Under de närmast följande två budgetåren beviljade riksdagen medel i enlighet med den år 1937 införda ordningen.

Så kom krigsutbrottet 1939, och den ekonomiska politik som föranleddes därav medförde ett avbrott i medelsanvisningen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.

Medelsanvisningen återupptogs inte förrän år 1947, då statsverkspropositionen förordade en annan form än den dittills tillämpade. Då framhölls att det syntes mera rationellt att ett årligt reservationsanslag för ändamålet anvisades. Riksdagen godtog 1947 den föreslagna principen för beviljande av detta anslag.

Vid 1962 års riksdag begärde riksdagen hos Kungl. Maj:t en förnyad prövning av frågan om ett återinförande av den s. k. enprocentsregeln. Departementschefen var i 1963 års statsverksproposition inte beredd att framlägga någon ändring. Han framhöll dock där att enprocentsregeln inte kunde underkännas som en aktuell riktpunkt för uppräknig av medelstildelning till konstnärlig utsmyckning, låt vara att den inte kunde anses lämplig som en bindande metod.

Ja, det var en lång dags färd mot natt! Frågan om enprocentsregeln har alltså varit uppe till behandling i riksdagen ett otal gånger: under 1960-talets senare år och under 1970-talet vid så gott som varenda riksdag,

och senast nu i motioner till årets riksmöte, både från folkpartiet och vpk.

Jag har flera gånger ifrån denna talarstol argumenterat för återinförandet av den s. k. enprocentsregeln, och jag finner ingen anledning att upprepa alla dessa argument. Jag vill dock understryka hur värdefullt det är för ett samhälle, när konstnärerna genom sitt estetiska skapande kan få medverka till en människovänlig miljö.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3 vid punkten 4, vilka innehåller dels ett yrkande att riksdagen nu – 1975 – hos regeringen begär åtgärder för att upprätthålla enprocentsregeln, dels yrkande om ett förhöjt reservationsanslag.

I kulturutskottets betänkande nr 15 år 1974 underströks vikten av ett decentraliserat kulturutbud. Att konstnärer och konsthantverkare i utställningar runt om i landet för ut sin konst innebär i sig själv en decentralisering av konsten. Men utställningar innebär ofta ekonomiska utlägg för konstnärerna. Det är inte alls säkert att konstnärerna säljer så att det ens täcker de egna utgifterna. Det är därför rimligt, tycker vi i folkpartiet, att utställningsersättning skall utgå.

Utskottet gör i år som flera gånger tidigare: man skjuter frågan framför sig och väntar på utredningar. Vi i folkpartiet menar att det omedelbart är tid att begära förslag om utställningsersättning. Jag yrkar därför bifall till reservationen 6 vid punkten 5.

Det enligt propositionen med 332 000 kr. höjda anslaget till konstnärstipendier skall, som herr Sundman framhöll, i sin helhet komma bildkonstnärerna till godo eftersom propositionen prioriterar dem. Av hela anslaget skall två stipendier specialdestineras till kulturskribenter. Författarfondens styrelse har föreslagit att antalet stipendier till dessa skall ökas till sju. I reservationen 1 vid punkten 1 yrkar vi bifall till detta förslag.

I reservationen 7 har jag tagit upp frågan om bibliotekersättning åt författare till böcker som utlånas från de vetenskapliga biblioteken. Biblioteken behandlas olika och det innebär i realiteten att författarkategorier behandlas olika. Björn Molin kommer senare att tala om den reservationen, men jag yrkar alltså bifall även till den.

Herr Sundman har talat om de båda reservationer som gäller tidskriftsstöd och bibliotekersättning. Jag kan instämma i allt vad han sade. Även jag vill understryka vikten av att man inte skjuter frågan om höjningen av bibliotekersättningen på en oviss framtid. Ett förhållandevis litet antal böcker säljs; det största antalet lånas ut genom bibliotek, och bibliotekersättningen är helt enkelt ersättning för utfört arbete.

Med detta, fru talman, yrkar jag alltså bifall också till reservationerna 7, 8, 12 och 13.

Fru RYDING (vpk):

Fru talman! I kulturutskottets betänkande nr 4 behandlas under flera punkter motioner från vpk i vilka vi har yrkat på högre anslag till kul-

turarbetare. Eftersom flera talare redan utförligt har berört dessa anslagsposter skall jag främst uppehålla mig vid de reservationer som är fogade vid utskottsbetänkandet.

Reservationen 1 gäller konstnärsstipendierna, och både herr Sundman och fru Fränkel har varit inne på den frågan. Jag vill instämma i vad vi har sagt och påminna om att denna grupp kulturarbetare länge har blivit bortglömd. Medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål har varit oförändrad sedan budgetåret 1969/70, vilket i realiteten innebär en sänkning. Jag är glad över att vpk:s, centerns och folkpartiets representanter i utskottet har kunnat ena sig om att föreslå en anslagshöjning med 105 000 kr., dvs. sju stipendier, vilket vi har begärt i vår motion 1326. Jag yrkar bifall till reservationen 1.

Reservationerna 2, 3 och 4 tar upp frågan om förvärv av konst till statens byggnader och enprocentsregeln. Fru Fränkel har nyss lämnat en historik, därför behöver jag inte tala om att det var ecklesiastikminister Arthur Engberg som tillkallade de sakkunniga som kom fram till att minst 1 % av kostnaderna för offentliga byggnader skulle anslås till konstnärlig utsmyckning. Vi reserverar vill ha en viljeyttring från riksdagen när det gäller enprocentsregeln. Vi vill också ha pengar, men där skiljer sig våra bud. Herr Sundman menar att vi skall lugna oss litet, för det kommer ett betänkande – han visste t. o. m. att det kommer den 21 mars, och det är ju rätt snart. Men det är bara ett betänkande. Sedan skall det remissbehandlas innan eventuellt en proposition läggs fram. Det kommer att ta en avsevärd tid innan det blir någon ändring. Vi tycker inte att det är riktigt, och därför vill vi ha denna ändring nu.

Vi har alltså inte kommit överens om beloppet. Vpk yrkar på ett reservationsanslag på 8 milj. kr. Vi anser att vi i alla fall kommer alltför långt ifrån enprocentsmålet. Folkpartiet stannar vid ett anslag på 5 milj. kr. Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 4. Om reservationen 4 icke skulle bifallas, ansluter vi oss givetvis till reservationen 3.

Reservationerna 8 och 9 behandlar biblioteksersättningen, dvs. den ersättning som författarna får för utlåning av sina verk. Herr Sundman har här lämnat en utförlig redogörelse för denna bidragsform, och jag kan helt instämma i vad han har sagt utom när han anser att vi med hänsyn till den politiska realismen inte bör gå på beloppet 30 öre som Författarförbundet och styrelsen för Sveriges författarfond har begärt. Vi har i vår motion nr 794 yrkat på beloppet 30 öre. Flera tidigare år har vi från vårt håll nöjt oss med ett lägre belopp och i ett särskilt yttrande till kulturutskottets betänkande sagt att egentligen borde summan ha varit 30 öre men på grund av vissa förhållanden har vi stannat vid det lägre beloppet. Det är inte bara i år som Författarförbundet ansett att det skall utgå 30 öre. Men man kan inte fortsätta med att bara i ett särskilt yttrande tala om hur man tycker det bör vara; någon gång måste man ta steget fullt ut, och det är därför som vi i vänsterpartiet kommunisterna i reservationen 9 har klargjort vår inställning och visat varför vi i år är beredda att ta steget till 30 öre. Jag yrkar alltså bifall till re-

Anslag till kulturändamål

reservationen 9, men om denna reservation icke bifalles kommer vi givetvis att stödja reservationen 8 som också föreslår en höjning men stannar vid 24 öre.

Den sista vpk-reservationen i detta betänkande gäller tidskriftsstödet. Det är reservationen 11. Som herr Sundman sade har den numera icke befintliga tidskriftsnämnden motiverat varför den i år önskar en höjning med 600 000 kr. Egentligen är det inte något stort belopp. Den höjning som departementschefen föreslår – 100 000 kr. – är alldeles för blygsam. Enligt utskottsmajoriteten bör pågående utredningar avvaktas även i det här fallet innan något mer görs. Vi anser att detta är oförsvarligt och kan inte acceptera denna argumentering. Det är nämligen nu omedelbart som vi måste förbättra stödet så att inte alltför många icke-kommersiella tidskrifter och bulletiner helt försvinner medan vi väntar. I reservationen 10 vill centern och folkpartiet höja beloppet med 200 000 kr. Detta anser vi inte heller vara acceptabelt i dagens läge, särskilt med hänsyn till prisutvecklingen när det gäller papper, något som framhållits även i budgetpropositionen och påpekats av herr Sundman. Jag yrkar således bifall till reservationen 11.

Herr ERIKSSON i Ulfaby (c):

Fru talman! Vi kan med rätta vara stolta över kulturminnesvården här i landet, och vår lagstiftning på området får betraktas som föredömlig. Men den avser bara de fasta, konkreta minnesmärkena från äldre tider. När det gäller den andliga kulturen – dialekter, ortsnamn, folkdiktning och folkmusik – är det inte fullt så väl beställt. Om ett vägbygge eller en husbyggnation inkräktar på fornminnesmark, kan grävskoporna stoppas eller i varje fall hejdas, till dess sakkunskapen gjort sina undersökningar och utgrävningar. Men vem hejdar dödens grävskopor?

Med detta kanske en aning patetiska uttryck menar jag att fråga: Vem ser till att människors tradition och kunskap tas till vara, innan människorna går bort? Härvidlag finns ingen skyddande lagstiftning, och någon sådan kan av naturliga skäl inte heller finnas. Desto viktigare är det därför, att de institutioner och organ som är verksamma inom folktraditionernas vidsträckta område tilldelas adekvata resurser, som innebär att man i så stor utsträckning som möjligt bevarar de kunskaper och traditioner som finns inom denna del av vår folkkultur. Det finns många personer ute i vårt land som i dag är bärare av ett kulturarv, som verkligen borde räddas åt eftervärlden.

Vi har många arkiv, museer och hembygdsföreningar, arbetande på olika plan, och de egentliga centrala institutionerna på området är sedan 1970 samlade inom den statliga myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, förkortat DOVA. Det är självklart, att jag ingenting har att invända mot vad utskottsmajoriteten anfört beträffande vikten av samtliga delområden inom DOVA:s arbetsfält. Jag och mina medreservanter skulle gärna se en allmän uppräknings anslagen till DOVA. Då vi i reservation 12 valt att föreslå en omedelbar höjning

av anslagen till ett enda av DOVA-arkiven, nämligen svenskt visarkiv, har denna prioritering sin särskilda förklaring.

I motionen 1315 hänvisade vi inledningsvis till den s. k. allmogeutredningens betänkande från 1924. Under det att utredningens förslag med vissa modifieringar efter hand genomfördes beträffande dialekt- och ortnamnsarkiven, ledde dess förslag beträffande upprättandet av ett centralt folkvise- och folkmusikarkiv inte till någonting. Först mycket senare, närmare bestämt 1951, grundades svenskt visarkiv, och först 1968 upptog arkivet arbetet med den instrumentala folkmusiken, spelmusiken, på sitt program. Det var också först sistnämnda år, dvs. 1968, som arkivet påbörjade sin inspelningsverksamhet ute i bygderna. Arkivet tillkom på enskilt initiativ och arbetade länge huvudsakligen med enskilda medel, men det under 1960-talet successivt växande statsanslaget gjorde det naturligt att arkivet förstärktes, vilket skedde 1970.

Med tanke på att den insamling och utforskning av den sektor inom folkkulturens område som visarkivet företräder så sent beaktats och ännu senare givits statligt stöd, ter det sig rimligt och angeläget att snart ge visarkivet ökade resurser. Det förtjänar att påpekas att visarkivet ännu inte fått den personalstat som departementets egen utredning rörande arkivets förstärkande föreslog 1968. Vid förstärkandet två år senare ställdes dock en arkivarietjänst i utsikt, och det var denna utfästelse som ledde till att svenskt visarkiv de tre första åren i avvaktan på denna tjänsts inrättande erhöll ett substantiellt stöd från Sven och Dagmar Säléns stiftelse via Samfundet för visforskning – ett stöd som upphörde 1972/73. Samtidigt som man då fick minskade personella resurser, fick man ökade arbetsuppgifter i och med ändringar i upphovsrättslagen och tryckfrihetsförordningen, och till detta kommer varje år ökade arbetsuppgifter som en följd av ett ständigt ökat intresse för folkmusik och folkvisor. Reservanternas förslag om medel för ytterligare en arkivarietjänst vid visarkivet är därför väl motiverat.

Om värdet av det arbete som svenskt visarkiv utför behöver jag inte tala här. Det torde vara oomstritt av riksdagens ledamöter, och härvidlag är säkert utskottsmajoriteten och jag ense. Visarkivets huvudsakliga arbete utgörs av insamling och forskning, och i detta ingår såsom en stor arbetskrävande uppgift också insamlandet av lappskt och finskt material. Det är korrekt att säga att det material som svenskt visarkiv ägnar sig åt är i mycket hög grad av samnordisk karaktär. Visarkivet ägnar sig också åt utgivning av såväl publikationer i bokform som grammofoonskivor.

Arkivet arbetar mycket energiskt och ett högre anslag skulle avhjälpa mycket av den eftersläpning man har att inhämta. Vi måste känna vårt ansvar inför kommande släktled när det gäller räddandet av vårt kulturarv, och visarkivets material är sådant att det inte behöver tvingas på människor, allra minst ungdomen. Alla har säkert lagt märke till det stora intresse dagens ungdom har för folkmusiken i dess olika former.

Om det jag hittills anfört närmast berör svenskt visarkivs situation

Anslag till kulturändamål

i stort, vill jag nu till slut säga några ord beträffande en mera renodlat akut fråga. Arkivet flyttar denna månad till nya lokaler. I samband därmed får arkivet, t. ex. genom erhållandet av en hörsal, helt andra möjligheter än hittills att presentera sitt material för besökare, såväl enskilda som grupper, t. ex. föreningar och skolklasser. Denna förändring i arkivets arbetsvillkor medför delvis helt nya arbetsrutiner, vilka för en personalmässigt så liten institution som visarkivet blir ytterst besvärlig, om inte några extra insatser av engångskaraktär kan göras. Kungl. Maj:ts beslut rörande arkivets lokalfråga fattades den 6 december i fjol. DOVA-styrelsen kunde därför inte begära några särskilda medel för det arbete jag nu nämnt i sina petita. Engångsanslaget till svenskt visarkiv om 20 000 kr. synes mig därför som synnerligen befogat.

Avslutningsvis vill jag via riksdagens protokoll vädja till vår utbildningsminister att han vid kommande budgetberedningar så långt det är möjligt beaktar vad jag anfört beträffande Svenskt visarkiv. Detta skulle också ligga väl i linje med den nya kulturpolitikens satsningar på bl. a. amatörism och lokala aktiviteter.

Jag vill till sist, fru talman, yrka bifall till reservationerna 8, 10 och 12 vid kulturutskottets betänkande nr 4.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Fru talman! För knappt ett år sedan behandlade riksdagen viktiga principiella frågor beträffande utvecklingen av den statliga kulturpolitiken. Därvid fastställdes målen för statens insatser på det kulturpolitiska området. Folkkrörelsernas betydelse markerades såväl i regeringens proposition som i riksdagens uttalanden. Kulturpolitikens mål angavs bl. a. vara att skydda yttrandefriheten, ge möjligheter till egen skapande aktivitet och motverka kommersialismens negativa verkningar. Decentralisering av verksamheter och beslutsfunktioner inom kulturområdet betonades. De eftersatta gruppernas behov av kulturpolitiska insatser gavs en framträdande plats i målformuleringarna.

Propositionen om den statliga kulturpolitiken har utgjort en viktig utgångspunkt för den fortsatta kulturpolitiska debatten. Det är verkligen ingen överdrift att påstå att medvetenheten om behovet av insatser inom kulturpolitikens område har stärkts. Utbildningsminister Zachrissons insatser har verksamt bidragit till att lyfta fram de kulturpolitiska frågeställningarna i den allmänna debatten.

Årets budgetproposition innebär en fortsatt utveckling av de insatser som 1974 års kulturproposition lade grunden till. Trots ett kärt ekonomiskt läge kan vi konstatera att på flera viktiga kulturpolitiska avsnitt har förstärkningar gjorts. Det vittnar om lovvärd ambition. Vi har nu också fått nr 2 av propositionerna om den statliga kulturpolitiken på bordet. Vi får därför om någon månad anledning att återkomma till frågan om utvecklingen av denna samhällssektor. Propositionerna om lokalradio och om ökade insatser för ungdomsorganisationerna utgör också de viktiga inslag i de kulturpolitiska insatserna.

Innan jag övergår till att kommentera vissa punkter som har föranlett reservationer vid kulturutskottets betänkande nr 4 vill jag uttrycka min tillfredsställelse över det initiativ som utbildningsministern tagit i fråga om barnkulturen. Vi är många som med oro ser den kommersiellt producerade skräpkulturens inriktning mot barnen. Det är därför glädjande att en särskild arbetsgrupp nu tillsatts inom utbildningsdepartementet med uppgift att bearbeta frågor om barnkulturen. Jag bedömer denna uppgift som mycket viktig och emotser med stora förhoppningar de initiativ som denna grupp kommer att ta för att åstadkomma en bättre utveckling av barnkulturfrågorna.

Jag skall sedan övergå till att kommentera ett antal punkter i kulturutskottets betänkande.

Förslaget om ersättning åt författare för utlåning av deras verk inom bibliotek har i år liksom många år tidigare föranlett ett antal motioner. I motionen 794 av fru Ryding m. fl. och i motionen 1330 av herrar Sundman och Ahlmark föreslås höjningar av biblioteksersättningen med 30 resp. 24 öre för lån av skyddat svenskt originalverk. I motionerna föreslås vidare höjning av ersättningen för hemlån av översatt verk och för referensexemplar.

I reservationen 8 anförs som motiv för en höjning att den s. k. grundmultipeln, 18 öre, för hemlån av svenskt originalverk varit oförändrad sedan budgetåret 1972/73. Detta är i och för sig ett riktigt konstaterande. Det bör emellertid framhållas att anslagsposten för ifrågavarande ändamål har ökat från 12 176 000 kr. budgetåret 1972/73 till 14 224 000 kr. för budgetåret 1975/76. Härtill kommer ersättning för utnyttjande av författares verk i form av talböcker och taltidningar med 850 000 kr. Lägger man därtill de medel som utgår till författare i form av konstnärstipendier med 795 000 kr. kommer man till ett totalt stöd till författarna på 15 869 000 kr. för nästa budgetår.

Samhällets insatser inom biblioteksväsendet och andra områden har således medverkat till en relativt kraftig ökning av det totala stödet till författarna utan att grundbeloppet för bibliotekslåning under de senaste åren förändrats. I budgetpropositionen framhålls att systemet för ersättningar till olika konstnärsgupper kommer att aktualiseras genom ett betänkande från kulturrådet. I avvaktan på detta anser departementschefen det inte motiverat att förorda förändringar i biblioteksersättningens konstruktion eller beloppens storlek. Utskottsmajoriteten delar denna uppfattning.

Nu har emellertid moderata samlingspartiets representant här i dag deklarerat ett avhopp från sin ståndpunkt i utskottet. Det avhoppet är för mig mycket överraskande. I utskottsbehandlingen har moderaterna förklarat sig prioritera bildkonstnärerna. Nu säger fru Diesen att om riksdagen inte bifaller en höjning på 2.8 milj. kr. till utställningsersättningar kommer man att rösta för en höjning av 6.3 milj. kr. till författarna. Jag kan för min del inte på något sätt förstå konsekvensen i ett sådant hoppende mellan tuvorna.

Ett annat skäl som fru Diesen anför är att den nyligen presenterade propositionen om litteraturstöd inte är tillfredsställande. Men, fru Diesen, riksdagen har ju inte ens påbörjat behandlingen av denna proposition! Är det inte rimligt att moderaterna vid den behandlingen driver sina krav? Har moderaterna ingen tilltro till sina möjligheter att vinna gehör för ett litteraturstöd i annan omfattning än vad som föreslås i kulturpropositionen? Jag begriper inte varför moderaterna nu på grund av irritation över kulturpropositionen – en irritation som kommit till uttryck genom partiledaren Bohmans uttalanden i pressen – föregriper behandlingen av detta betänkande genom dagens plötsliga avhopp.

I budgetpropositionen uttrycks en vilja att vid anslagsgivning för nästa budgetår prioritera bildkonstnärerna. Vid utskottsbehandlingen har jag inte hört några direkta invändningar mot detta. Det har emellertid, när vi kommit till de olika anslagsposterna, framkommit helt disparata ståndpunkter. De reservationer som avgivits av mittenpartierna och vänsterpartiet kommunisterna företer ett något brokigt mönster. Moderaterna har däremot, som jag nyss antytt, haft ambitionen att ytterligare stärka prioriteringen av bildkonstnärerna genom att föreslå 2,8 milj. kr. till utställningsersättningar åt konstnärer och konsthantverkare. Tyvärr har moderaterna velat göra denna insats på bekostnad av bidraget till kulturprogram inom föreningslivet. I det sammanhanget lär moderaterna ha kommit i strid med sig själva. Den motion som ställer krav om den här överflyttningen av medel har nämligen undertecknats av Medborgarskolans ordförande, medan dess studierektor ställt sig bakom förmedlingsbyråns petitaskrivelse, där det betonas att det inte föreligger något tvivel om behovet av en ökning av bidraget till kulturprogram inom föreningslivet. Man frågar sig vilken linje som gäller. Efter moderaternas avhopp i dag i fråga om bibliotekersättningen blir man ännu mer konfunderad över de plötsliga kastningarna inom moderata samlingspartiet.

När det sedan gäller tidskriftsstödet, som behandlas under punkten 13, föreslås i budgetpropositionen en höjning med 100 000 kr. till 1 640 000 kr. I tre olika motioner föreslås ytterligare 500 000 kr. i den ena, 200 000 kr. i den andra och 150 000 kr. i den tredje – alltså litet olika budgivning. Utskottsbehandlingen har lett fram till två reservationer till majoritetens ställningstagande. Reserverna begär höjningar utöver budgetpropositionens förslag med 200 000 respektive 500 000 kr. Utskottsmajoriteten pekar på att 1972 års pressutredning kommer att behandla frågan om formerna för tidskriftsstödet. Även 1974 års tidnings-taxeutredning kan väntas beröra frågor som har med tidskrifternas ekonomi att göra. Med hänvisning till detta förhållande har utskottsmajoriteten stannat för att tillstyrka den mer begränsade anslagshöjning som propositionen föreslår.

Vad sedan gäller punkten 16 angående dialekt- och ortsnamnsarkiven samt svenskt visarkiv har centerpartiet och folkpartiets representanter i utskottet reserverat sig för vissa begränsade förstärkningar av anslaget till visarkivet. Majoriteten i utskottet har uttalat förståelse för önskemålet

om ytterligare medelsanvisning till svenskt visarkiv men framhåller att goda skäl för ökade anslag till också de övriga fem arkiven inom DOVA säkert kan anföras. Vi anser oss inte kunna föreslå riksdagen att gå in och göra prioriteringar mellan de skilda behov som arkiven inom DOVA kan redovisa. De förslag som ställs i reservationen 12 överensstämmer inte heller till alla delar med de prioriteringar som styrelsen för DOVA har gjort.

Jag ber, fru talman, att med det anförda få yrka bifall till kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 på samtliga punkter.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Zachrisson utkommer år efter år med en tjock bok som han kallar Den statliga kulturpolitiken – en tjock bok med tunt innehåll. Något besvär med att få den utgiven har han inte. Jag skulle vilja föreslå en annan titel på den, nämligen Det lyckelige valg – med hänsyftning på den norska pjäs där det bl. a. i en berömd replik heter: og gå den demokratiske mellomvei mellom nesten noe og absolutt ingenting. Därmed har jag nog karakteriserat den propositionen.

Herr Andersson i Lycksele säger att han är överraskad över att vi nu har ändrat vår ståndpunkt i fråga om biblioteksersättningen. Överraskad är jag också – över innehållet i den proposition som lagts fram sedan vi behandlade saken i utskottet. Där uttryckte vi från olika håll en förhoppning om att den här propositionen skulle kunna innebära förbättrade förhållanden för författarna, men så är inte alls fallet. Särskilt överraskande kan inte vårt handlande ha varit. Det står ändå i vårt särskilda yttrande:

”Skulle dessa våra förväntningar inte uppfyllas, måste författarnas berättigade krav på annat sätt tillgodoses.” – Därmed har vi aviserat att vi kanske skulle på något sätt agera i den här frågan.

Herr Andersson frågar också om vi inte har någon tilltro till vår förmåga att ändra de förslag som framförs i propositionen. Ja, självfallet kommer vi med alla medel att försöka arbeta för en förbättring, men med det utgångsläge som propositionen innebär är det verkligen inte så lätt. Självfallet kommer vi emellertid att arbeta för detta både i utskottet, bland väljarna och i riksdagen – efter nästa val kanske också i en ny majoritet här.

Herr SUNDMAN (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill bara göra två korta påpekanden för herr Andersson i Lycksele.

Det var mycket länge sedan jag fick höra talas om att biblioteksersättningen var ett stöd till författarna. Herr Andersson, det begreppet avskaffades för länge sedan. Det är icke fråga om en stödform. Det är en ersättning för utnyttjandet av författarnas prestationer. Tyvärr har ordet på nytt dykt upp, nämligen i den famösa nya kulturpropositionen.

Vad sedan gäller tidskriftsstödet är det mycket riktigt att 1972 års

pressutredning har fått i uppdrag att i sitt arbete inte bara granska dagspressen. Konstitutionsutskottet uttalar i sitt betänkande nr 29 år 1972 att man också skall överväga t. ex. formerna för det nuvarande statliga tidskriftsstödet. Men utskottet tillade sedan att det är angeläget att anslagen till tidskriftsnämnden påtagligt förbättras i avvaktan på förslag från utredningen.

Det var blott detta jag ville framföra.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c) kort genmäle:

Fru talman! Till utskottets vice ordförande vill jag helt kort säga i anslutning till reservationen 12, att det är försvarbart att yrka på en högre medelstilldelning till svenskt visarkiv, av just de skäl jag nämnde i mitt anförande nyss. Att vi nu särskilt vill prioritera ökade anslag till just svenskt visarkiv beror på att denna sida av DOVA:s verksamhet – vis- och folkmusikforskningen – först mycket senare än dialekt- och ortnamnsforskningen erhållit nämnvärt stöd av allmänna medel och att därför inom visarkivets sektor eftersläpningen är särskilt påfallande.

Intresset för och vikten av de olika DOVA-arkivens basinsatser på insamlings- och forskningsområdet kan inte objektivt graderas de olika ämnesfälten emellan, men det torde knappast kunna bestridas att, bortsett från denna rent vetenskapliga aspekt, allmänhetens intresse främst koncentrerar sig till det litterärt-musikaliska material som svenskt visarkiv arbetar med. Det är inte minst med hänvisning till den utåtriktade verksamhet som visarkivet bedriver för att tillmötesgå detta intresse som vi anser att riksdagen bör ge ökat stöd. Det är inte bara en forskningspolitisk prioritering vi gjort utan också en allmän kulturpolitisk sådan.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Fru talman! Fru Dicesn är överraskad över den proposition som har kommit sedan vi behandlade dessa frågor i utskottet. Även om den nu har framlagts, är jag rädd för att kanske inte alla kammarens ledamöter ens har hunnit läsa den. Än mindre har vi hunnit behandla den. Jag tycker därför att det är mycket överraskande att moderaterna redan i detta skede är så besvikna, resignerade och uppgivna att de är beredda att helt frånga sitt ställningstagande i utskottet beträffande biblioteksersättningen. Jag begriper inte alls detta.

Jag har t. o. m. under utskottsbehandlingen upplevt att moderaterna var litet tveksamma till nuvarande former av biblioteksersättning. Herr Sundman kan lägga märke till att jag nu använder uttrycket ersättning, inte stöd.

I det särskilda yttrande som moderaterna har avgivit på den här punkten säger de, att de förväntar sig att litteraturutredningens betänkande Boken skall leda till förslag som innebär förbättringar för författarna och litteraturen här i landet. "Skulle dessa våra förväntningar inte uppfyllas", tillägger de, "måste författarnas berättigade krav på annat sätt tillgodoses."

Än en gång, fru Diesen: Riksdagen har ju inte tagit ställning till frågan om litteraturstödet. Moderaterna bör väl inte vara så uppgivna i förväg att de helt bortser från sina möjligheter att påverka riksdagen i en fråga som om en tid kommer att behandlas.

Jag skall inte gå in på en diskussion om kulturproposition nr 2 för det vore fel att i det här läget försöka sig på det. Helt kort är det ändå fråga om ett stöd av storleksordningen 10 milj. kr. till litteratur och bibliotek. Jag begriper inte hur man skall kunna pumpa in så pass mycket pengar i det här verksamhetsområdet utan att det innebär ett stöd till författarna – förlåt, herr Sundman: en ersättning.

Jag är väldigt förvånad över det här avhoppet av moderaterna, och jag är besviken över att överläggningar, ställningstaganden och överenskommelser i utskottet inte betyder mer när man kommer till kammarbehandlingen.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Fru talman! Det är faktiskt inte så ovanligt, herr Andersson i Lycksele, att man, om man inte får gehör för de reservationer som man själv har lagt fram i ett utskott, ansluter sig till något annat förslag.

Herr Andersson anser sig kunna konstatera att vi moderater är så resignerade och uppgivna redan vid den första kontakten med propositionen och inte tilltror oss någon möjlighet att ändra på de förslag som har framlagts. Självfallet kommer vi, som jag sade i mitt förra inlägg, att göra allt för att försöka förbättra de förslagen så mycket som möjligt. Jag tar också herr Anderssons tal här som ett löfte om att vi i utskottet skall kunna påräkna ett starkt stöd av socialdemokraterna för att åstadkomma en väsentlig förbättring av propositionens förslag.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Fru talman! Fru Diesens senaste inlägg gör mig ännu mera konfundrad. Hon säger att det inte är ovanligt att om man inte får stöd för en reservation hoppar man över på en annan linje. Har man inga principer i moderata samlingspartiet?

Ni har uttalat er för en prioritering av bildkonstnärerna och vill satsa 2,8 milj. kr. på utställningsersättningar. Det är det krav ni har ställt, och det har ni nu gett upp redan före voteringen, för ni räknar med att ni kommer att förlora i den. Så hoppar ni över från att prioritera bildkonstnärer med 2,8 milj. kr. till att lägga 6,3 milj. kr. på ökade ersättningar åt författarna. Det innebär ju att obalansen blir ännu mycket större och prioriteringen en helt annan än vad ni hade tänkt er från början.

Mina inlägg här skall verkligen inte tolkas så, att moderata samlingspartiet har att räkna på ett socialdemokratiskt stöd i kulturutskottet vid behandlingen av litteraturpropositionen; i så fall har jag uttryckt mig väldigt oklart. Men har inte moderata samlingspartiet andra bundsförvanter att ty sig till i utskottsarbetet, då förstår jag resignationen.

Torsdagen den
13 mars 1975

Anslag till kulturändamål

Fru tredje vice talmannen anmälde att fru Diesen anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ENLUND (fp):

Fru talman! Det är billigare och effektivare att förebygga än att reparera skador. Det är bl. a. den övertygelsen som ligger bakom mina två reservationer i kulturutskottets betänkande nr 4 beträffande anslagsbeloppet till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning – CAN – och till nykterhetsorganisationerna.

De anslagsbelopp som vi är oeniga om i utskottet är ganska små totalt sett. Jag vill att CAN skall få sitt anslag höjt med 500 000 kr. Regeringen ville inte ge någon höjning alls, men utskottsmajoriteten har stannat för en höjning med 150 000 kr. Skillnaden mellan de två förslag som riksdagen nu har att ta ställning till är alltså 350 000 kr., dvs. frågan är om totalbeloppet till CAN skall vara 1 936 000 kr. eller om det skall vara 2 286 000 kr. i enlighet med reservationen.

När det gäller anslaget till nykterhetsorganisationerna nöjer sig utskottet med den höjning som departementschefen föreslagit, med 150 000 kr. till totalt 3 242 000 kr. I reservationen förordas en höjning med det belopp som äskats av skolöverstyrelsen, dvs. en höjning med ytterligare 251 000 kr.

Jag har i reservationerna pekat på att de höjningar som utskottsmajoriteten föreslår inte täcker de automatiska kostnadsökningarna, vilket beträffande CAN skulle leda till ett minskat utbud av tjänster till de många organisationer som numera står bakom CAN:s verksamhet och som utnyttjar CAN:s tjänster. Dit hör bl. a. de stora organisationerna LO, TCO, Kooperativa förbundet och Riksidrottsförbundet.

Huvuddelen av CAN:s och nykterhetsorganisationernas arbete gäller ungdom som ännu inte drabbats av några alkoholproblem. Det är alltså fråga om förebyggande åtgärder, och jag är helt övertygad om att de budgetmedel som vi här satsar ger utomordentligt god utdelning. Det gäller att angripa en av de mest avgörande faktorerna som bidrar till strömmen av vårdbehövande till våra institutioner inom sjukvård, alkoholistvård och kriminalvård.

För att i någon mån belysa att det är billigare att förebygga än att reparera skador vill jag nämna några siffror på samhällets kostnader för alkoholskadorna inom vårdsektorn.

Här är det fråga om väldiga belopp. I årets statsbudget föreslås 291 milj. kr. till nykterhetsvård, där huvuddelen går till vård av alkoholmissbrukare. Detta är ett så viktigt ändamål att folkpartiet vill öka beloppet med ytterligare 6 milj. kr. för att medge kraftigare satsningar på försök med nya behandlingsformer och satsningar på de frivilliga organisationerna, bl. a. DKS:s RIA-verksamhet och Lewi Pethrus stiftelse.

Men statens kostnader för vård av alkohol- och narkotikamissbrukare på nära 300 milj. kr. utgör ändå bara en ringa del av samhällets to-

talkostnader. I alkoholpolitiska utredningens betänkande finns uppgifter som låter oss ana de enorma vårdkostnader som alkoholmissbruket lägger på landstingen och primärkommunerna. Jag nämner några siffror ur de undersökningar som redovisas av APU.

Omkring 30 % av dem som i mitten på 1960-talet togs in på mentalsjukhus hade diagnosen alkoholpsykos eller alkoholism.

Av de manliga patienter som lagts in på kirurgisk avdelning hade 41 % alkohol i blodet vid intagningen. Vid en senare undersökning var motsvarande siffra 47 %. Enligt studier av samtliga patienter vid en olycksfallsavdelning var andelen alkoholpositiva dock lägre, varierande mellan 20 och 25 %. För gruppen trafikskadade patienter visar undersökningar att omkring tredjedelen är alkoholpåverkade.

Av samtliga till statens rättsläkarstation i Stockholm under ett år – 1968/69 – remitterade döda som anträffats i vatten hade drygt 50 % en alkoholkoncentration i blodet som varierade mellan 1 och 4 %.

När det gäller rättsväsende och kriminalvård visar undersökningar från slutet av 1960-talet att mellan hälften och tre fjärdedelar av interneringsklientelet är alkoholmissbrukare.

De siffror som jag nu har nämnt och som alla är hämtade ur betänkandet från alkoholpolitiska utredningen, APU, torde ge klart besked om att alkoholen spelar en dominerande roll för samhällets totala vårdkostnader. Till dessa kostnader skall sedan läggas produktionsbortfallet på grund av frånvaro från arbetsplatserna.

Bakom dessa kalla siffror döljer sig mycken sorg och förtvivlan i många svenska hem. Före varje enstaka fall av intagning på anstalt – det må vara vårdanstalt eller fängelse – eller före varje dödsfall där alkoholen finns med i bilden ligger en lång kedja av händelser i en olycklig människas liv. För en del människor har starten i livet blivit så ogynnsam att de aldrig fått någon riktig chans. För andra har psykiska eller fysiska handikapp inneburit så tunga bördor att man inte orkat. Det kan ha trasslat till sig ohjälpligt i familjen eller på arbetsplatsen, så svårt att man till varje pris måste komma bort från alltihop. Man måste fly från en verklighet som man inte står ut med.

I sådana situationer eller under sådana skeden innebär alkoholbruket en stor risk. Det vore visserligen oriktigt att skylla den olyckliga händelseutvecklingen på alkoholen enbart, men nog borde vi kunna enas om att det är alkoholen som är huvudorsak till att det olyckliga förloppet kommer i gång och att det ofta är så svårt att stoppa.

Det är inte några småsaker det gäller. Hur mycket kan det vara värt om en enda människa, som kommit i farozonen, räddas från utvecklingen mot att bli ett vårdfall? Hur mycket kan det vara värt att erbjuda en alkoholfri miljö för ett antal unga människor? Hur mycket kan det vara värt att genom opinionsbildning stoppa det alkoholkonventionernas tryck mot unga människor som uppstår när man på firmafesten, på officersmässen eller på den kommunala personalfesten i förstone endast tillhandahåller alkoholhaltiga drycker? Hur mycket kan det på sikt vara

värt att förskona den unga nykomlingen från tvånget att börja bruka alkohol? Borde vi inte komma dithän att det alkoholfria alternativet ansågs minst lika normalt som alkoholbruket.

Fru talman! När jag här har frågat hur mycket allt detta kan vara värt har jag inte i första hand tänkt på samhällets vårdkostnader. Jag tänker på den unga människans chans till ett harmoniskt liv, och jag tänker också på värdet av en bättre tillvaro för de 200 000–300 000 alkoholmissbrukarna i vårt land.

Hur skall det gå till att i framtidens samhälle bättre än nu slå vakt om de väldiga värden som alkoholbruket sätter på spel?

APU har pekat på en rad åtgärder som jag tror på. Jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan riksdagen får diskutera APU:s förslag, och därför nöjer jag mig med att här nämna några saker som jag finner särskilt viktiga.

APU:s huvudmål att alkoholpolitikens syfte skall vara att åstadkomma återhållsamma alkoholvanor är enligt nykterhetsrörelsens uppfattning inte särskilt lyckat som huvudmålsättning. Termen återhållsamma kan inte definieras. Gränsen mellan det praktiskt taget riskfria – återhållsamma – bruket av alkohol och det riskabla bruket varierar från individ till individ och från situation till situation.

Enligt min mening bör huvudmålsättningen vara att pressa ner den totala alkoholkonsumtionen. Sambandet mellan totalkonsumtion och skador är fastslaget, och därför vore det rimligt att – som nykterhetsrörelsen föreslagit – ställa in siktet på att etappvis försöka sänka totalkonsumtionen.

Åtskilliga förslag som APU nämner som delmål finner jag för min del så viktiga att de förtjänar samma tyngd som den nyssnämnda huvudmålsättningen. Dit hör förslagen om avglorifieringen av alkoholbruket, ökningen av den helnyktra sektorn, ökad forskning, information och undervisning.

Det är min övertygelse att i arbetet på att nå dessa målsättningar har CAN och nykterhetsorganisationerna utomordentligt viktiga uppgifter i framtiden. Därför vill jag inte begränsa deras möjligheter att arbeta vidare. Realvärdet på deras ekonomiska resurser måste ökas – inte minskas.

Fru talman! Med det jag nu anfört yrkar jag bifall till reservationerna 14 och 15 vid kulturutskottets betänkande nr 4.

Så vill jag säga några ord om det särskilda yttrande angående den ekonomiska situationen för Konsertföreningen i Stockholm som finns fogat till betänkandet. Fru Diesen har tidigare under diskussionen berört den frågan.

I en trepartimotion med herr Ahlmark som första namn har yrkats att antalet grundbelopp skulle höjas för Konsertföreningen i Stockholm. Det yrkandet hänger samman med ett samgående mellan Konsertföreningen och Stiftelsen Stockholms konserthus, som beslutats men ännu inte genomförts. Med ett instämmande i vad fru Diesen anfört på den

här punkten nöjer jag mig nu med att uttrycka den förhoppningen att Konsertföreningen i Stockholm och Stiftelsen Stockholms konserthus skall kunna lösa de ekonomiska problemen genom överenskommelse med anslagsbeviljande statliga och kommunala myndigheter och att Konsertföreningens utomordentligt viktiga verksamhet skall kunna tryggas och utvecklas även i framtiden.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp).

Herr MATTSSON i Lanc-Herrestad (c):

Fru talman! Kulturutskottets vice ordförande har här talat för utskottet på en rad av punkterna och herr Sundman har talat dels för olika reservationer, dels för utskottet. Vi har alltså egentligen kommit rätt långt fram i betänkandet och jag kan nöja mig med att något beröra de reservationer som herr Enlund nu senast motiverade.

När vi kommer in på de här frågorna är det välkända argument vi får höra och det är många tänkvärda ord som blir sagda – ord som man givetvis har all anledning att understryka. Det är väl inte heller några större nyheter som vi från utskottsmajoriteten har kunnat prestera i skrivningarna, utan man får mest upprepa samma saker.

Jag vill med anledning av reservationen 14 erinra om det erkännande som vi ger Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Vi har framhållit att CAN har en betydande ställning som informationsorgan. Jag hoppas att detta skall vara en stimulans i arbetet. Men man klarar sig inte bara med ord. Vi har också varit med om att föreslå en höjning, utöver den som föreslås i propositionen, med 150 000 kr. Därmed har vi tillmötesgått flera av motionärerna.

Nu säger herr Enlund att detta anslag är för litet och att man skulle höja det med en halv miljon i stället för med 150 000 kr. Utskottet har inte kunnat ansluta sig till detta förslag. Men med den skrivning om CAN och med den höjning av anslaget som gjorts har utskottet ändå klart givit uttryck för uppskattning av CAN:s verksamhet.

Reservationen 15 behandlar Bidrag till nykterhetsorganisationer. Dessa anslag har i budgetpropositionen uppräknats med 150 000 kr. och där har utskottsmajoriteten stannat. Kulturutskottet har en positiv inställning till nykterhetsorganisationerna, men pengarna skall räcka till åtskilliga saker och nykterhetsorganisationerna har fått en höjning i budgetpropositionen. CAN har fått ökat anslag och föreningslivet föreslås få större anslag till kulturell verksamhet. Vidare bör märkas att det i budgetpropositionen föreslås på socialhuvudtiteln ett anslag på 2,5 milj. kr. för upplysning om alkohol och narkotika.

Detta är alltsammans uttryck för att man vill hjälpa till att få ett nyktrare Sverige. Jag har sagt att vi från utskottsmajoritetens sida är positiva och jag kan erinra om hur vi för ett par år sedan föreslog att anslaget till CAN skulle höjas med 200 000 kr. utöver vad som var föreslaget i statsverkspropositionen den gången. Sedan dess har det skett höjningar

Torsdagen den
13 mars 1975

Anslag till kulturändamål

varje år. Nu vill herr Enlund ha ännu mer – han är inte ensam om detta – men utskottet har inte kunnat tillmötesgå önskemålet på denna punkt.

Med detta skall jag be att få yrka bifall till reservationerna 8, 10 och 12. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

På ytterligare en punkt vill jag säga några ord – det gäller Konsertföreningen i Stockholm. Det har här talats om att man borde förbättra situationen för Konsertföreningen. Denna fråga är dock under beredning i utbildningsdepartementet. Utskottet säger i sin skrivning att utskottet erfarit att man inom departementet söker att ytterligare klarlägga orsakerna till det underskott som uppstått – det har här sagts att underskottet uppgår till ett par miljoner kronor. De parter som är inblandade får väl försöka reda upp detta. Vi kan inte från utskottets sida känna till alla de komponenter som ingår, utan de inblandade parterna får försöka komma överens genom förhandlingar. Vem som skall ta initiativ till sådana förhandlingar och hur de skall föras måste parterna själva bestämma.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Av det som utskottets värderade ordförande nu anfört skulle man kunna tro att vi vore helt eniga när det gäller målsättningen och avsikten med anslagen. Men om man tittar på anslagsökningarna och jämför dem med de kostnadsökningar som ägt rum finner man att för nykterhetsorganisationernas del anslagsökningen budgetåret 1973/74 var 7,3 %, budgetåret 1974/75 5,1 % och för nästa budgetår med den av utskottsmajoriteten föreslagna höjningen knappt 5 %, medan det står någonstans i finansplanen – om jag inte minns fel – att den allmänna kostnadsökningen under 1974 ligger på drygt 12 %. Det säger sig självt att då finns det inga möjligheter att uppfylla de önskemål som vi tycks vara eniga om, nämligen att CAN bör få möjlighet att hålla bättre kontakt med sina medlemsorganisationer och att öka sitt utbud av tjänster.

När herr Mattsson i Lane-Herrestad säger att flera motioner har tillgodosetts enligt utskottsmajoritetens förslag bör det påpekas att dessa motionärer inte har dragit konsekvenserna av sina egna resonemang då de föreslår en höjning som inte mer än till hälften täcker kostnadsökningarna. Föredraganden anser att det är väsentligt att förbättra nykterhetsorganisationernas arbetsmöjligheter. Där är vi alltså alla eniga. Men det blir givetvis inga möjligheter för en sådan förbättring, om inte anslagsökningarna tillnärmelsevis följer med den allmänna kostnadsökningen.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Enlund, vi är säkert överens om att målsättningen är att få ett nyktrare folk.

Sedan vill jag ändå gärna säga att man inte kan stanna bara vid dessa två punkter, när man talar om nykterheten och anslagen. Jag erinrade om de 2,5 milj. kr. som går till upplysning om narkotika och alkohol och deras skadliga inverkan, men jag vill än en gång understryka att den höjning som vi skall få till kulturlivet måste vara av väsentlig betydelse också för nykterhetsrörelsen. Man får därför se denna fråga i ett något större sammanhang, samtidigt som vi givetvis värdesätter det arbete som utförs av såväl CAN som nykterhetsorganisationerna. Kan vi inte ena oss om det, herr Enlund, att det är mer än de här två punkterna man måste tänka på, även om det nu är just de punkterna vi behandlar? I det stora sammanhanget blir situationen något annorlunda.

Man kan naturligtvis alltid önska sig mer om det finns pengar. Då kan man anslå pengar för sådana här ändamål. Det är inte tu tal om det. Men det har ju ändå gjorts en hel del på detta område, och herr Enlund vet lika bra som jag att det inte är det lättaste att öka anslagen utöver vad som är föreslaget i budgetpropositionen. Alla vet vi ju att våra ekonomiska resurser är mycket begränsade.

Herr ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ja, vi är helt eniga om, herr Mattsson i Lane-Herrestad och jag, att det inte bara är de här två anslagen som avgör hur den alkoholpolitiska utvecklingen blir i vårt land. Men nu diskuterar vi ju dessa två anslag, och när herr Mattsson då säger att vi naturligtvis skall anslå så mycket pengar som vi kan skaffa fram, så blir det fråga om en prioritering. Och här gäller det samhällsorgan, CAN och nykterhetsorganisationerna, som svarar för en betydande del av just den förebyggande verksamhet som jag är övertygad om lönar sig bättre än mycket annat.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! I motionen 510 har några medmotionärer och jag aktualiserat ett problem som den nystartade Norrlandsoperan i Umeå har att kämpa med när det gäller stråkmusiker. Men motionen innehåller också en påminnelse om den obalans vi har när det gäller musikförsörjningen, med den nordligaste av vårt lands åtta statsunderstödda symfoniorkestrar i Gävle. Vi har föreslagit en början till en bättre balans med en kammarorkester i Umeå, som också kunde ge Norrlandsoperan musikservice.

Kulturutskottet har ägnat vår motion en glädjande uppmärksamhet, och man har också bestått den en s. k. välvillig skrivning. Detta vill jag passa på att tacka för.

Den 21 mars har musikteatern i Umeå premiär på sin första större produktion, Italienskan i Alger. Den premiären har möjliggjorts genom

Torsdagen den
13 mars 1975

Anslag till kulturändamål

att man lånat upp elever från Musikhögskolan i Stockholm. De har satt till sina påsk- och skollov för att kunna ge musikservice i Umeå till sex föreställningar. Mer räcker inte tiden till. Norrlandsoperan hade önskat ge ett 30-tal föreställningar. En annan lösning av musikfrågan måste till i fortsättningen. Den nuvarande är inte enbart orationell, den är också väldigt dyrbar för musikteatern. Nu tycks en bättre lösning vara på gång, kanske redan från den 1 juli i år. Styrelsen för regionmusiken lär nämligen ha fattat ett preliminärt beslut om en omprofilering av regionmusikens Västerbottensenheter, innebärande att den får elva stråkmusiker. Detta kan bli till viss hjälp för Norrlandsoperan. Enligt förslaget skulle stråkmusikerna kunna medverka i en större och tre mindre produktioner varje år. Men Norrlandsoperan vill ge minst två stora och ett betydligt större antal mindre produktioner. Och man vill turnera med sina föreställningar runt om i övre Norrland mera än vad den nu föreslagna lösningen kan möjliggöra. Något totalt ökat musikutbud i Norrland innebär inte den lösningen.

Om vi skall få den bättre balans i musikutbudet mellan de södra och de norra delarna av Sverige som kulturutskottet så riktigt efterlyser, måste en symfoniorkester tillskapas i övre Norrland. I fjolårets proposition om den statliga kulturpolitiken fick kulturrådets krav på att en orkester tillskapas i Norrland under 1970-talet en välvillig skrivning. På Musikaliska akademins högtidsdag i fjol höst krävde akademins sekreterare Hans Åstrand att en symfoniorkester skulle lokaliseras till Umeå. Han underströk hur viktigt han ansåg det vara att förutsättningar skapades för ett rikt musikliv i alla delar av vårt land. Vårt Norrlandsproblem skulle bäst lösas genom att en symfoniorkester inlemmas med den kulturmiljö som Umeå universitet skapat, ansåg herr Åstrand. Han sade också att en sådan satsning skulle innebära att kreativa konstnärer och tonsättare troligen skulle slå sig ned i Norrland.

Jag har tolkat kulturutskottets betänkande nr 4 som ytterligare en opinionsyttring för detta krav, lämpligen i en första etapp med en kammarorkester till Umeå. Men jag vill passa på att säga att en sådan satsning måste kombineras med förläggande av högre musikutbildning till Norrland. I en annan motion i år har jag föreslagit att viss musiklärarutbildning skall förläggas till Umeå. Kopplingen med musikutbildningen är mycket viktig för att vi i Norrland skall få den nödvändiga kombinationen av kammarmusik, musikdramatik och musikundervisning, som är så angelägen för den musikbalans i landet som utskottet efterlyst.

Jag har inget annat yrkande än utskottets.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Visserligen har herr Nygren inget annat yrkande än utskottets, men jag tycker ändå att det kan finnas anledning att säga att utskottet givetvis hoppas att vad det skrivit skall leda till åtgärder. Utskottet vill kraftigt understryka angelägenheten av den satsning på musiklivet i övre Norrland som tillkomsten av Västerbottenteatern innebär

och att det arbete som är igångsatt fullföljs. Nu får vi arbeta efter den ordningen att det görs upp en plan på hur arbetet skall bedrivas. Herr Nygren kunde ju meddela att man redan är i gång med detta och att regionmusiken kan bidra verksamt till en förbättring. Därefter får statens kulturråd behandla den ansökan och den plan som kommer in. Sedan går ärendet till departementet. Men jag hoppas, som sagt, att utskottets enhälliga uttalande skall vara en hjälp till bättre möjligheter för musiklivet i Norrland.

Nr 37

Torsdagen den
13 mars 1975

Anslag till kulturändamål

Herr NYGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för detta ytterligare klarläggande av utskottets ordförande i frågan om den tolkning som jag försökte läsa ut av utskottets skrivning. Jag kan också säga att landstinget i Västerbotten redan nu är på gång med en aktivitet som kan leda fram till den lösning som jag tror att utskottet är överens med mig om är så önskvärd.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag har i en motion aktualiserat facklitteraturens och fackförfattarnas problem. Motionen har av formella skäl delats upp på flera och behandlas av olika utskott. Det gör att de olika yrkandena också kommer i olika sammanhang. Det kanske bidrar till att vart och ett av dessa yrkanden för sig kan betraktas som rätt obetydligt.

En del av motionen behandlas således i kulturutskottets betänkande under punkten 6 och har föranlett reservationen 7 av fru Fränkel, som jag ber att få yrka bifall till.

Utgångspunkten för min motion är att utgivningen av facklitteratur har stagnerat i Sverige under senare år. Detta sammanhänger väl i första hand med de svårigheter i allmänhet som bokutgivningen haft, men det kan också bero på det minskande studerandeantalet vid universitet och högskolor, som indirekt, genom minskad efterfrågan på läroböcker, bidragit till svårigheterna för facklitteraturen.

Det är emellertid anmärkningsvärt att samtidigt som detta har inträffat, har det samhälleliga stödet till utgivande av fackböcker också minskat. Det gäller inte minst de särskilda anslag som universitetskanslersämbetet har haft för stöd till läromedel, som successivt har minskat, och där den sista resten, det s. k. förlagsstödet, försvinner i och med nästa budgetår. Författarförbundet har tillsammans med Universitetslärarförbundet kritiserat denna ordning och önskat att ett samhälleligt stöd för utgivande av läromedel skulle finnas kvar.

Den minskade utgivningen av facklitteratur drabbar naturligen speciellt de mindre och specialiserade ämnesområdena, men också inom populära områden, som näringsliv, ekonomi, politik, har utgivningen av fackböcker och pocketböcker minskat drastiskt.

Jag har i detta sammanhang också tagit upp frågan om författarerättningen och yrkat att den skall omfatta också de s. k. vetenskapliga

biblioteken. Jag menar att det faktum att biblioteken härvidlag behandlas olika i realiteten betyder att olika författarkategorier behandlas olika, eftersom utlåningen vid de vetenskapliga biblioteken främst avser facklitteratur, medan utlåningen över folkbiblioteken främst avser skönlitteratur. Jag tror också att en del av de människor som ägnar sin tid åt att utarbeta facklitteratur upplever det som en orättvisa, även om det för flertalet enskilda författare på detta område inte skulle bli några stora inkomstbelopp om den ändring som jag yrkar på genomförs.

Syftet med den del av motionen som behandlas i dag är således att åstadkomma en likvärdig behandling från samhällets sida av författare av olika slag och av böcker av olika slag. Kulturutskottet är mycket kortfattat i sitt avstyrkande, och någon egentlig motivering har jag inte kunnat hitta i betänkandet.

Herr SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets tidigare ställningstagande i denna fråga faller egentligen tillbaka på styrelsen för Sveriges författarfond, där man har koncentrerat sig på att bygga upp statistik m. m. vid främst folk- och skolbibliotek i systemet med biblioteksersättningar. Det är faktiskt rätt komplicerade ting som ligger bakom beräkningen av biblioteksersättningarna. Men jag tror att herr Molin kan räkna med att fondstyrelsen snarast möjligt skall ta initiativ i denna fråga och försöka få in de vetenskapliga biblioteken i biblioteksersättningssystemet.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Sedan jag har instämt i det anförande som herr Enlund höll och i de yrkanden som han framförde kan jag fatta mig kort. Jag tycker att han argumenterade på ett mycket förtjänstfullt sätt och föredömligt motiverade sitt ställningstagande. Jag står emellertid som första namn på ett par av de motioner som behandlas i betänkandet, och jag vill gärna med några ord kommentera dem.

Utskottets värderade ordförande säger att ingenting nytt kommer fram i motionerna utan att det är gamla ord och vändningar som man känner igen. Det är nog riktigt. Motionen 796 t. ex. börjar nästan likadant som motioner i samma syfte har gjort år efter år. Skälet till det är att problemen finns kvar. Vi säger i motionen att användningen av s. k. bruksgifter fortsätter att öka på ett oroande sätt. Av den senaste statistiken från Systembolaget kan man utläsa att användningen av ren alkohol förra året ökade med 9,2 %. I motionen säger vi: "Det finns därlför anledning fråga, hur långt utvecklingen mot en alltmer utbredd och intensiv användning av tobak, alkohol och narkotika kan gå utan att vi äventyrar den sociala och kulturella tillväxten. Särskilt allvarligt är det att såväl tobaksbruket som alkoholkonsumtionen tränger ner i allt lägre åldrar." Jag tror att det är ett konstaterande som man har anledning att göra – och tyvärr år efter år.

Vi talar ofta i det här huset om folkrörelsernas stora värde. De är

omistliga i vår demokrati, och vi har verkligen anledning att värna om deras arbete inte minst från ekonomisk synpunkt. En sådan folkrörelse är nykterhetsrörelsen. Den kämpar i motvind, och det är angeläget att den får ett bättre ekonomiskt stöd. Det räcker inte med vackra ord och betyganden av hur stort värde man sätter på det arbete som där utförs, utan det är fråga om att ge ett ordentligt ekonomiskt handtag. Vi hoppas att APU:s förslag skall leda fram till det, men det finns ingen anledning att därför vänta med en förbättring av stöd. Vi vet att nykterhetsrörelsen liksom många andra får bära ökade statliga skatter och avgifter, t. ex. arbetsgivaravgift, och ökade telefon- och portoavgifter, för att inte tala om kostnadsstegringarna genom inflationen, som också här slår hårt.

Nykterhetsrörelsens arbete är av utomordentligt stort värde för samhället som sådant, och det borde vara naturligt att ställa väsentligt ökade ekonomiska resurser till dess förfogande. Det skulle säkerligen få betydelse även för det psykologiska klimat i vilket nykterhetsrörelsen har att verka, om riksdagen här tydligt sade ifrån att rörelsens arbete är så värdefullt att man är beredd att ställa ökade ekonomiska resurser till dess förfogande.

Nykterhetsrörelsen tvingas tyvärr alltid att föra en i fråga om ekonomiska resurser klart underlägsen kamp gentemot de enorma ekonomiska intressen som är involverade i alkoholhanteringen. Rörelsens möjlighet att kompensera sig för detta handikapp är helt beroende av den breda folkopinion som känner sympati för dess strävanden. Den opinionen är vida större än antalet medlemmar i nykterhetsrörelsen. De organiserade nykteristerna utgör dock denna opinions viktigaste resurser när det gäller att försvara och vidga den alkoholfria sektorn i samhället, en sektor som också APU framhåller såsom betydelsefull.

Nykterhetsrörelsen har en utomordentligt viktig uppgift att fylla också när det gäller att hålla den alkoholpolitiska debatten aktuell och när det gäller att skapa ett verkningsfullt mottryck mot tendenser i samhället till ett allt större giftberoende.

Skolöverstyrelsen har noga prövat behovet av anslag till nykterhetsrörelsen och till CAN och stannat för något som måste betraktas som ett *minimianslag*. Den *motion* som de reservationer bygger på, vilka herr Enlund talade för, har utgått från skolöverstyrelsens förslag, och jag vill därför med det här korta anförandet ansluta mig till herr Enlunds yrkande.

Men jag vill också med ett par ord beröra en annan *motion*, motionen nr 1339 som väckts av mig och herr Raneskog. Vi hemställer i den *motionen* om ett anslag till Länsnykterhetsförbundens samorganisation. Vi har velat föra in den organisationen i blickfältet, för den har inte fått del av några anslag tidigare. Vi har velat fästa uppmärksamheten på det stora behov som där föreligger. Länsnykterhetsförbunden får på många håll mycket kraftiga anslag från landstingen, och på det lokala planet stöder kommunerna verksamheten. Men Länsnykterhetsförbundens samorganisation har inga sådana anslag att hjälpa sig med. Men

Torsdagen den
13 mars 1975

Anslag till kulturändamål

vi tror att organisationen har en viktig uppgift att fylla, och vi har därför velat föra fram den i blickpunkten för att om möjligt på det sättet verka för att det uppmärksammas att det också på riksplanet behövs anslag till organisationen. Jag ställer i det avseendet inte något yrkande, men jag har ändå med dessa ord velat fästa uppmärksamheten på motionen och tala om att vi avser att fullfölja strävandena att få ett stöd till samorganisation.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Vi vet alla vilken nykterhetskämpe herr Westberg i Ljusdal är. Han talar med känsla för ett nyktrare folk.

Jag skall inte här gå in på dessa frågor mer. Jag försökte redogöra för utskottets uppfattning, när jag svarade herr Enlund. Jag kan hänvisa till det.

Det räcker emellertid inte med att bara bygga upp arbetet på centralt håll. Det måste gå ned till avdelningarna i ungdoms- och nykterhetsorganisationerna. Men jag förstår att herr Westberg tänker även på detta, när han talar för denna sak.

Jag har bara att fortsätta att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! När det gäller att främja arbetet på det lokala planet delar jag den mening som herr Mattsson i Lane-Herrestad har givit uttryck för. Men det är nödvändigt att serva arbetet på det lokala planet, vilket kan ske via länsorganisationen och riksorganisationen. Där skall man ha möjlighet att ge de lokala organisationerna – de som arbetar ute på fältet – en nödig service, som hjälper dem att framgångsrikt arbeta på det lokala planet. Det är vad vi är ute efter.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Sundman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Sundman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sundman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 232
Nej - 49
Avstår - 4

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Fränkel och fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 4 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Fränkel och fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258
Nej - 26

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av fru Fränkel samt 3:o) reservationen nr 4 av fru Ryding, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Fränkel begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 och punkten 4 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av fru Fränkel.

Nr 37

Torsdagen den
13 mars 1975

Anslag till kulturändamål

Nr 37

Torsdagen den
13 mars 1975

Anslag till kulturändamål

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 253
Nej - 26
Avstår - 6

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 5 av herr Nilsson i Agnäs och fru Diesen samt 3:o) reservationen nr 6 av fru Fränkel, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Diesen begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 5 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Nilsson i Agnäs och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 215
Nej - 44
Avstår - 25

Punkten 6

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Fränkel, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 8 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. samt 3:o) reservationen nr 9 av fru Ryding, och förklarades den förstnämnda pro-

positionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Sundman begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 6 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tväkan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139

Nej - 145

Avstår - 1

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7-12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 10 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. samt 3:o reservationen nr 11 av fru Ryding, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Sundman begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 13 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter har röstat för ja-propositionen. Då herr Sundman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 180
Nej - 103
Avstår - 1

Punkterna 14 och 15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Ulfsbyn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Ulfsbyn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 180
Nej - 101
Avstår - 3

Punkterna 17-21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 241
Nej - 43

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Enlund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Enlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 23 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Enlund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Enlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 249
Nej - 34
Avstår - 2

Punkten 24

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Enlund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Enlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 24 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Enlund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Enlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 250
Nej - 31
Avstår - 3

Punkterna 25 och 26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Torsdagen den
13 mars 1975

Bidrag till översiktlig kommunal planering

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 5 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till planväsendet samt till lantmäteri- och kartväsendet jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 14 (bostadsdepartementet) punkterna C 1-C 2 (s. 38-42) och D 1-D 6 (s. 45-56) föreslagit riksdagen att på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1975/76 anvisa

1. till Statens planverk ett förslagsanslag av 15 762 000 kr.,
2. till Bidrag till översiktlig planering m. m. ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,
3. till Lantmäteriverket: Vissa allmänna myndighetsuppgifter ett förslagsanslag av 27 842 000 kr.,
4. till Lantmäteriverket: Förrättnings- och uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
5. till Lantmäteriverket: Mätning och kartläggning ett reservationsanslag av 37 750 000 kr.,
6. till Lantmäteriverket: Försvarsberedskap ett reservationsanslag av 1 092 000 kr.,
7. till Lantmäteriverket: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.,
8. till Lantmäteriverket: Utrustning ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1975:974 av herr Remgård i Falkenberg m. fl. (fp, c, m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla att anslaget för bidrag till översiktlig kommunal planering för tillgodoseende av den fysiska riksplaneringens intentioner ökades till 7 milj. kr. samt

1975:1802 av herr Åkerfeldt m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade att till Bidrag till översiktlig planering m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1975/76 skulle
 - a. till Statens planverk anvisa ett förslagsanslag av 15 762 000 kr.,
 - b. till Lantmäteriverket: Vissa allmänna myndighetsuppgifter anvisa ett förslagsanslag av 27 842 000 kr.,
 - c. till Lantmäteriverket: Förrättnings- och uppdragsverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
 - d. till Lantmäteriverket: Mätning och kartläggning anvisa ett reservationsanslag av 37 750 000 kr.,
 - e. till Lantmäteriverket: Försvarsberedskap anvisa ett reservationsanslag av 1 092 000 kr.,

f. till Lantmäteriverket: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.,

g. till Lantmäteriverket: Utrustning anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

2. att riksdagen på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1975/76 med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975:974 och 1802 till Bidrag till översiktlig planering m. m. skulle anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

Reservation hade avgivits beträffande anslag till Bidrag till översiktlig planering m. m. av fru Olsson i Hölö (c), herrar Åkerfeldt (c), Mattsson i Skee (c) och Claeson (vpk) samt fru Ingvar-Svensson (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1975/76 med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionerna 1975:974 och 1802 till Bidrag till översiktlig planering m. m. anvisade ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! På en punkt i förevarande betänkande behandlar vi bidrag till översiktlig kommunal planering. Det gäller ett anslag som skall ställas till planverkets förfogande för detta ändamål.

Planeringsuppgifterna i våra kommuner är många i dag, och fler tycks de bli framöver. De flesta av dessa planeringsbehov är av primärt kommunalt intresse, men inom ramen för den fysiska riksplaneringen förekommer uteslutande med hänsyn till riksintresset motiverade planeringsbehov, som också skall tillgodoses inom samma planeringsomgång.

Under föregående år avslutades programskedet i den här planeringen, och det framgick när programmen redovisades att ambitionsnivån i våra kommuner har varit hög, inte minst när det gäller sådana planeringsbehov som motiveras av riksintressen. Anledningen till detta har måhända varit att det tidigare har ställts i utsikt att statsbidrag skulle utgå för att täcka kostnaderna. Så sent som 1972 skrev civilutskottet – och kammaren sade inte emot det – en positiv sats om detta.

Vi är några centerpartister som har väckt en motion på den här punkten. Vi föreslår att medelsanvisningen skulle ökas från propositionens 4 milj. kr. till av planverket äskade 7 milj. kr. Det kan synas som om den ökningen är stor i förhållande till anslaget för innevarande budgetår, som är 3 milj. kr., men då skall man ha i minnet att programomgången redovisades så sent som våren 1974. Det var just i samband med att det skedde en samlad bedömning av planeringsbehovet som behovet av medel för planeringen kunde slutgiltigt redovisas för den här omgången.

Att behovet är stort ger planverkets redovisning belägg för. Hittills har 128 kommuner sökt bidrag på 25 milj. kr. för planeringskostnader, och de skall alltså rymmas inom en bidragsram om 3 milj. kr. Det säger sig självt att det måste bli en svår uppgift för planverket att på ett me-

Bidrag till översiktlig kommunal planering

ningsfullt sätt fördela den summan. Antingen blir det ett rent marginellt belopp till de flesta kommuner eller också kommer i och för sig berättigade planeringsbehov att få stå tillbaka i väldigt många kommuner.

Planeringsbehovet har, som sagt, uppstått genom att många kommuner i stor utsträckning har beaktat de statliga planeringsintressena. Det vore, tycker vi motionärer och reserveranter, en naturlig följd att den ambitionen hos kommunerna skulle få ett utflöde i form av en högre bidragsnivå – en nivå som ger annat än en rent marginell effekt på planeringskostnaderna.

En konsekvens av de otillräckliga bidragsmedlen kan också bli att kommunerna inför utsikten att själva helt få stå för kostnaderna kommer att sänka kvaliteten på planeringsinsatser som ligger utanför det rent kommunala intresseområdet. En sådan utveckling vore mycket olycklig för de starka riksintressen som är redovisade i programmen.

Planverket har beaktat det här behovet och föreslår nu 7 milj. kr. Vi anser att framställningen är väl underbyggd och begär i vår reservation – som f. ö. även biträds av vänsterpartiet kommunisterna – att det av planverket begärda beloppet skall anvisas.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGMAN i Göteborg (s):

Herr talman! De ärade kammarledamöterna har förmodligen redan upptäckt att det inte är någon speciellt originell situation som vi här befinner oss i. Ett statligt verk begär pengar, men vid budgetgranskningen har regeringen inte kunnat ställa sig bakom äskandet utan har prutat på beloppet. Det är ju en företeelse som är väl känd.

Att det finns motionärer som följer upp vad ett statligt verk har yrkat på sitt lilla speciella område av samhällsarbetet är icke heller ovanligt, lika litet som att det hela fullföljs med en reservation.

Vi andra i utskottet har tyckt att avvägningen i propositionen är hygglig mot bakgrund av att det finns så mycket annat som vi vill göra inom ramen för de resurser vi disponerar över. Det har varit motivet för oss när vi har ställt oss bakom det förslag som regeringen har lagt fram.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerfeldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	201
Nej	-	78
Avstår	-	1

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 23.09.

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert

Nr 37

Torsdagen den
13 mars 1975

Bidrag till översiktlig kommunal planering